ფასი 20 კაპ.

დროშა

№ 5

კვირა 14 თებერვალი 1926 წ.

გაზეთ „კომუნისტი"-ს დამატება

ნახ. შალვა ქიქოძის.

ხ ე ვ ს უ რ ე თ ი

„დროშის" ფოტო-ქრონიკა

1) ქუთაისის მაუდის ქარხნის საერთო შეხედულება. 2) წითელი დირექტორი დ. რუხაძე. 3) სამანქანო განყოფილება. 4) ფაბრიკის ბუხჰალტერია 6) სამანქანო განყოფილება. 7) საქსოვი განყოფილება. 8) დინამო მანქანა

კვირა, 15 თებერვალი 1926 წ.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

დროშა

ხელის მოწერა	განცხადების ფასი:
1 წლით . . . 5 მ. 50 კ.	„დროშის" მთ. გვერდი 200 მ.
6 თვით . . . 3 მ. —	1/2 გვერდი . . . 120 მ.
3 „ . . . 1 მ. 70 კ.	1/4 „ . . . . . 65 მ.
ცალკე ნომერი ყველგან 20 კ.	

მისამართი:
თბილისი, რუსთაველის პროსპ. „კომუნისტ-ის" რედაქცია.

№ 5 | გაზეთ ,,კომუნისტი''-ს ორკვირეული სამხატვრო—სალიტერატურო დამატება | № 5

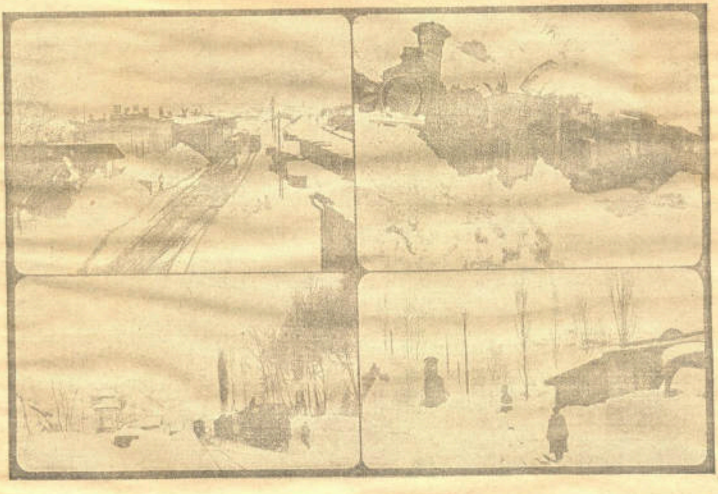

თოვლის ნამქერები ჭიათურაში

ხარატი

ვასილ ბარნოვი.

— ილიკო, ელიობა არი დღეს და წადი. სანთლები დაანთე, შეევედრე, საქმე წაგიმართოს.

— წავალ! შენ ვერ წამოხვალ? ერთად გავივლიდით; ვინ იცის, ვის შევხვდებოდით, გავიცნობდით.

— ბალღს თავს ვერ დავანებებ: ავადობა ძლივს მოიხადა. ეს კელეპტრები დაუნთე: თავს შემოავლე, შეწუხებული რომ იყო.

— მოიტა!

— მაინც რად გინდივარ? ჩემი არჩეული ქალი არ მოგწონს.

— გწყინს, დედი? კარგი ადამიანი იქნება ნინო, რახან თავი შეგაყვარა, მაგრამ არ არის შნოიანად მოხარატებული: პირის ყდა მომრუდო, ნახჩი მძიმე, კოპტნად მოქრილი.

— შენ გინდა, ფარგლით იყოს მოქანდაკებულ-მოხაზული, როგორც შენგნივ მოჭედილი ჩუქურთმა. ძნელია ეგეთის პოვნა, მაინც შეევედრე ელიას, ბედს შეგყაროს, თორემ... ვაჟი იჯდეს, ბერდებოდეს.

— ვბერდებოდე ოცდა შვიდი—რვა წლისა?! კარგი, დედი, შეეხვეწები, მაგრამ ბრმა არის და როგორ გაარჩევს ლამაზს გონჯისაგან?

— ჰო, უსინათლოა ღრუბელთ წინამძღვარი: იმისთვის მოხდება: ეშმაკსა სდევს მეხით და სეტყვით, ჭირნახულზედ კი გადივლის და ანადგურებს. მაინც გიშველის: ჩაგაგონებს გულთამხილავი.

გამოეწყო... ყელიანი წაღები, სკლატის ჩოხა-შალვარი, ზეტენტურის ახალუხი ფოთოლდაყრილი, ვერცხლის ქამარ-ხანჯალი, რგვალი ქუდი კრავულისა. რა უჭირდა, მოხდენილად ეცვა. მხოლოდ მაღლობდა ახალუხის საყელო დაგვირისტებული, მეტად ჰფარავდა შნოიან კისერს. უხდებოდა ულვაშები მოპარსულ პირზედ.

ჩაუარა დუქანს. დაათვალიერა. დახურული ბაზრის ზევით ჰქონდა სახელოსნო, მეჩუსტეების თავში. ხიდის ყურეზედ თათარს ნუშ-ქიშმიში გამოართვა, ჯიბეში ჩაიყარა გზაგზა შესაქცევად. ჰხვდებოდნენ, ქუდს უხდიდნენ: იცნობდნენ მარჯვენა ნაკურთხს: თუ პირად არა ჰქონდათ საქმე, ქება მაინც გაეგონათ მისი.

უკეთესი ხარატი იყო, მემკვიდრეობით მოუდიოდა ხელობის ეშხი. მისი წინაპარნიც ხარატები იყვნენ. ალექსანდრე ბატონიშვილის დარბაზი მისი პაპისაგან იყო საგანგებოდ მოჭდეული. მდიდარ ოჯახებს სასახელოდ მიაჩნდათ მისი მამის გაკეთებული აკვანი სდგომოდათ.

ჯარას ჩამოსხამდნენ, თავად ბრუნავდა, თითონ ართავდა.

დაბრუნდი თუ დაბრუნდები, ვით ხარატული ჯარაო!
მშობელი შენი ვაცბ.....

ილიკო რომ ბზრიალას თუ ხელბორბალს ჩამოაყალიბებდა, უკეთესი აღარ იქნებოდა. სხარტი ბზრიალა კოჭმაღალი კუდა შოლტის დაქნევაზედვე შეთამაშდებოდა, ციბრუტად გარდიქმნებოდა. უბნის ბიჭები მარტო მასთან ვყიდულობდით ამგვარ სათამაშოებს. შორეულნიც.

გაითქვამდა თავისი ხელობა: ნახატი ყვავილები თუ სხვა სახეები შეიძინა, უკეთესი ხელსაწყოები. ნაქარგი გეგონებოდა ნახარატევი. აფსუს, აღარ შემრჩა მის ხელოვნების ნიმუში, მეჩვენებინა.

— რა არის, შვილო, სულ ჩუქურთმის ნაირებს ჩაჰკვირვებიხარ, თითქო შენი ხელობის გარდა სხვა აღარა იყოს რა ქვეყანაზედ.

— სიზმარშიაც ხშირად ვხედავ ხარატულ სახეს. ამბობენ, უცხოეთში ჯგუფჯგუფად აქვსთო ამისთანა ნახატები. უსათუოდ შევიძენ, ნაღდი რომ ჩამივარდება ხელში.

—:—

ბევრი მლოცავი არ იცოდა ხატმა, მაინც საკმაო ხალხი ამოსულიყო. დარი ხელს უწყობდა: მკათათვის სიცხე შეეგრილებინა ელიას, ღრუბელთ ფთილები ფარფარა მოელოლნა ცის კაბადონზედ.

— ამბობენ, ამ დღიდან სიცხე იშაშრება.

— ჰო, ამ დროს თვეზედ მეტია გასული მზის დიდ სიმაღლიდან და ხუნი ეპარება მის შარავანდედს. თუმცა ისევ გულადად არის, ხან მეტ სიცხოვლითაც მოგვევლინება.

შევიდა ვაჟი, დაანთო სანთლები; მუხლი მოიდრიკა; შეეხვეწა, ლამაზ ყისმათს შემახვედრეო. იმედით კი ვერ იყო გაქლენთილი: თავს არ ანებებდა ის ჰაზრი, რომ უსინათლოს ენუკვებოდა. გამოვიდა. ბაღდადის ხელსახოცით გადაბერტყა ლოდი და ჩამოჯდა აკაკის ქვეშ. ათვალიერებდა ობაში მოსულთ.

ვაჭრობდნენ. გამოეტანათ ხილეულ-ტკბილეულობა. საგრილობელი შარბათები. ზოგი რამ საქონელიც გამოე-

ფინათ სახელდახელო: საცა ხალხია, ცხოვრება იქ დუღს და ვაჭარი ეტანება ამგვარ ადგილებს.

— შარბათით ყელს ჩავისველებ, გაიფიქრა.

არც თუ ძალიან სწყუროდა, მაგრამ რას ეგვანებოდა, არაფერი დაეხარჯა ობაში მოსულს, ვისთვისმე ხეირი არ მიეცა. მოითხოვა. დალია. ამოაჩხრიალა თეთრი. გაიხედა აქაქისაკენ: იმ ქვაზედ ნანიკო და მისი დედა ჩამომსხდარიყვნენ. შეენიშნათ ვაჟი, მისკენ იმზირებოდნენ. თვალით თვალს შეხვდა. არ შეიძლებოდა, არ მისულიყო. ან რა დაუშლიდა: კარგი ნაცნობები იყვნენ, არ გაევლო მათში ქუდერ ახადილს.

ადგილი უყვეს. მოიკითხეს ერთმანეთი, წაისაუბრეს. ფერი მიზიმოზიდიოდა მოწითულ ქალწულს: ვაჟის სიახლოვე ტკბილადა სწვავდა. ქახრად მოუვიდა, რითიმე ესიამოვნებინა ქალებისათვის, გაემართა, მოართვა ხილი.

— ინებეთ, გენაცვალეთ!

— რად სწუხდებოდით!

— ხომ არ მიბრძანებთ, თითო ჭიქა შარბათი მოგართვათ?

— არა, ყმაწვილო!

— დიდათ მადლობელი გახლავართ!

— ღმერთო და წმინდა ელიას მადლო. ამისრულე ნატვრა, სიყვარულის თვალით მოახედე ჩვენსკენ ჯეელი! წაილოცა თვის გულში დედამ.

— მოვსწონვარ საწყალს. იქნება დედაჩემის რჩევა კარგი იყოს და სასარგებლო. უარყოფა სიყვარულისა... არა, არა! როდი არის მიმზიდველად მოჩუქურთმული.

— შვილო ნანიკო! ვემთხვიოთ საყდარს და წავიდეთ: დროა, სახლს მივხედოთ.

— კარგი დედილო!

— თქვენ, ყმაწვილო, ჯერ არ წამოხვალთ?

— არა, დედი; ამხანაგებმა მითხრეს, ამოვალთო, იტყოდა რომ.

და შეუჩრმიზდა.

—:—

მიეფარნენ ქალები. ვაჟმა მიავლმოავლო თვალი იქაურობას. საგულისხმო ვერა ნახა რა. თვალთა ხედვას თუ ჰნისლავდა რიულ ფიქრი ნანიკოს რომ გამოეწვია: ქალის სახე და აღნაგობა არ მოსწონდა; თან დიდად ეფასებოდა მისი მოსიყვარულე გული, რომელსაც ის ამოერჩიენა სათაყვანებლად.

გამოსცდა გალავანს, დაადგა თავქვეს. ნელნელა დიოდა: ქალიაანთ მანძილი ჰქონდათ გასავლელი მის გზაზედ და ვერ გააკვლია: აჩქარებულიყო, მისწვდენოდა; თუ ფეხი დაეწყო, უკან ევლო, მანამ გაიყრებოდნენ გზები.

— რა საწყლად შემომხედა, რომ არ გავყევი! გული უსეტვა ჩემმა ცივ სიტყვამ.

— ჰა, ილო, არავინ დასჩაგროს შენ სავალ გზაზედ თუნდ უნებლიეთ: შენ რომ ბედნიერებას ეძებ, სხვასაც ნუ ჩაუშავებ ცხოვრების არეს!..

— მიმიხვდა დედა ტყუილი რომ ვსთქვი: მის სახეზედ ამოვიკითხე.

— ბარემ გაბედე და გადაწყვიტე. ცოტა ჩქარა, კიდევ მოეწევი; კალთა სიხარულს მიუზღვენი ბეჩავს.

განაგრძო ნელი სვლა. ძირს იხედებოდა: ფიქრს შეემძიმებინა თავი; ქვა-ღორღით სავსე იყო დახრილი ქუჩა. ვილაცამ კალთაზე აიკრა ხელი და შედგა ქვაზედ ბალღური ფეხი. ააყოლა ვაჟმა თვალი და... შეჩერდა: მარწყვის ქალი მოკიეკივებდა. იცი ქალი: ვარდისა, ზამბახისა, კომშისა, ბალი...

თეთრო ბალის კუნწულავ,
შავშავ თვალებიანო!..

ეს მარწყვი იყო ქალად ნაშობი, შუაზედ რომ მოიბავს ნაყოფს შემღერილ ყლორტზედ. ხელი მოისვა თვალზედ, კვლავ გადახედა. ჩალის შაპო ფრთა ახრილი. ლალის საყურე დრუნგილის ყურში.

ალმა აჰკრა ქალს: ახალგაზრდას განცვიფრება თუ შეამჩნია. ჩამორჩენით ასდევდა ქალს მანძილოსანი: დედა თუ იყო.

დაბრუნდა ვაჟი. აედევნა შორი-ახლო, შეჰყვა საყდარში. ქალი რომ ელიას ეამბორა, ვაჟმაც აკოცა ხატს ნამთხვევ ადგილს.

— ელვათ მტყორცნელო, ჰე ჩემი ბედი! დამეხმარე, შენი ჭირიმე! თვალით ჩინი გქონდეს, არჩევანს შენც მომიწონებდი.

უზრდელობა იქნებოდა უფრო აყოლა და დაამირა განშორებოდა. მხოლოდ ეძებდა ისეთ ვისმეს, რომ სცოდნოდა ვინაობა იმ ქალიშვილისა.

— გამარჯვება, ჩემო თომავ! ხატობაში წამოსულხარ.

— გაგიმარჯოს! გამოვისეირნე.

— თუ იცნობ იმ ქალს?

— მანანოსა? ვიცნობ ხარფუხელოა.

— ვისია?

ობოლია. გადამწერი იყო მაგის მამა, ღარიბია.

— მღიდარია უფლის წული!

— რაო?

— საუნჯეა სიმშვენივრისა!

—:—

დაეშვა შინისაკენ, მარდად იარა, გაუკვირდა დედას, მალე მისული რომ ნახა.

— გწყალობდესთ!

— შენი მწყალობელიც იყოს! ესე სწრაფად მოილოცე?

— ვიყავ, სანთლები დავუნთე.

— ვინ ჰნახე?

— ნანო შემხვდა და მისი დედა.

— ხომ ზრდილობიანად მიესალმე?

— დავსხედით, ვილაპარაკეთ; ხილი ვიდე. მინდოდა შარბათიც მიმერთმია, არ ინებეს.

— გაიცილე? კიდეც იმისათვის დაჰბრუნდი ადრე. როგორა ჰღელავ!

— იქვე გამოვეთხოვე. სულ სხვაზედ ვღელავ. სხვა საქმისათვის აჩქარებულვარ.

— რამ იგამურა?

— ენახე ქალი ქვეყნის თვალი! სწორედ ის, ვისაც ვეძებდი და ველოდდი. გაგიგონია ბალიაურის ოჯახი ხარფუხში?

— არა!

— მამა აღარა ჰყავს. ღარიბი არის. რა ჩუქურთმაა!

— რას ბოდავ, ბიჭო?

— ხარატული სახე, ეშხით ჭდეული ნაქვთი! დედი, ეხლავე დაიხურე თავი, ჩაიცვი საუკეთესოდ და პირდაპირ წადი. მიგაცილებ იმათ ქუჩამდინ: იკითხე და......

— რას ამბობ, კაცო? ვაჟის დედა ვარ, ამსუბუქება არ მომიხდება, არც ევარგება. გავიგოთ, ვინ არის, როგორი არის; იქნება ხელსაყრელი არ არის ჩვენთვის.

— არა, დედიჯან! დღესვე გაიგე და მოვაგვაროთ საქმე. რომ ჰნახავ, ყველაფერში დამეთანხმები.

მაინც არ აჩქარდა დედაკაცი, თუმც თანაგრძნობით ახმაურდა მისი გული შვილის ღელვაზედ. მონახეს სანდო მანდილოსანი, მიუზიავნეს. მოვიდა ამბავი. კარგი თქმა სჩანდა, თუმც ერთ ადგილას მეტად საშიშრობდა. ქალი მნათობი, მცირე წიგნის მცოდნეც, მთლად კი ღარიბი. დაცა ჰყოლოდა ჯერეთ წვრილფეხი. დანიშნული არ ყოფილიყო, თვალი კი ბევრსა სჭეროდა მასზედ. შეძლებულებსაც.

— მთლად ცალიერია შენი ლამაზი, მზითევი სულ არა აქვს. ზედმეტ ხარჯსაც გამოიწვევს მისი ღარიბი მისადევარი.

— ქალი ოქროა ხალასი და ბაჯაღლოს სხვა სიფასი არ ეჭირვება. ოღონდ კი მოხდეს და...

— იცი, დედი, მე კიდევ ავედი ელიასთან და შევევედრე, კურატი შევუთქვი, ოღონდ დამეხმაროს იმ ქალის შოვნაში.

— კურატი?! თოხლი არ ეყოფოდა?

— ეჰ, ალბათ გინდა, ზვარის თივ-ფეხით მომეტყუებინა ხატი, ნუ გენანება! გაიგე, დედი: ჩემი სიხარული იმ ქალზედ ჰყვავის, ჩემი გული იმ ქალში ცხოვრობს!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ესმოდა ეს დედას და მისთვის იყო დალონებული: ქალის მთხოვნელებში მისი შვილი ვერ მოთავსობდა.

—:—

მთხოვნელებში უფრო მდიდარი იყო მეხილეს შვილი.

— ხომ გახსოვს პეტრე ბაყალი, ანჩხატის უბანში რომ ჰქონდა დუქანი?

— როგორ არა. რა ხურმას ჰყიდდა!

იმისი შვილი პავლე ბალღობიდან გაიწვრთნა ვაჭრობაში, უნარი გამოიჩინა და ნიჭი. შუაბაზარში გახსნა ხილეულობის მაღაზია. სხვა ტკბილეულიც ბევრიც დასძინა, გააფართოვა ალებ-მიცემა. ბითუმადაც ვაჭრობდა. თანხა შეიძინა, მამული შეისყიდა. ღარიბი ოჯახისთვის სახარბიელო სასიძოდ მოსჩანდა. არც თითონ იყო უშნო ვაჟკაცი. ქალის სიყვარულს ისიც გადაჰყოლოდა. ჯერ არ დაეთრო ქალწულს დასტური; არც უარს იყო. ამ ხანებში ესტუმრა ხარატიანთ შუაკაცი ქალიაანთ და გადასცა ილოს სურვილი.

— რა ვქნა, გენაცვა, ქალს მავანაანთ ვაჟი გვენუკვება: მდიდარია; თითონაც კარგია: დასაწუნი არ არის ჩვენგან.

გამარჯვებული ვერ მოუყვიდა შუამავალი. ძნელი იყო ეს ვაჟისათვის. სადედამთილოს კი მაგდენად არ ეწყინა: მას რძლად თოქმა ნანო ერჩივნა. უფრო გამწევად მიაჩნდა. უთხრეს ვაჟს, თუმცა იმედი არ მოუშალეს, ჩაფიქრდა. მთელი დღეები დაღვრემილი დადიოდა: რაღაც მოქ-
მედების სახეს ახატებდა ჰაზრთა არეში. დედის ეფიქრე-
მედების სახეს ახარატებდა ჰაზრთა არეში. დედის ეფიქრე-

— თუ რამე გზას დაადგა, აღარ გადუხვევს, მანამ საქმეს დამში არ მოიყვანს. მთელი კვირა არ მოეშვება, სახარატო ჩუქურთმის სახეს კი სურვილზედ გამოიყვანს.

— საქმიანობაში დაუფასებელია ეგრე მძლავრად ზელმიდანა, მაგრამ აქ რას გააწყობს, როცა ყველაფერი სხვაზედ არის დამოკიდებული?! ქალ-დედისათვის მოუჭრია თვალი ქონებას.

— ნეტა ნანოაანი გადმოვიდოდნენ მითომ შემთხვევით: ვგებ მიიზიდოს, გული დაუხეიოს და მცირედ მაინც გაუგრილოს იმისადმი მხურვალე გრძნობა; მეტად ასდუღებია სიყვარულის კოჭობი.

— აჩვენე თავი! მხოლოდ ის უდგა თვალთ წინ და ამის გული ამჟამად სხვას ვერ ითვისებს; შეიძლება, ნანოცუდ თვალზედაც ნახოს სხვის ეშხით მთვრალმა.

—:—

ილოს დედამაც ინახულა ქალი. არაფერი გამოვიდა ზედის ცდისაგან: პავლეს თხოვნა თითქმის მიეღოთ. ქალს ჯერ დასტური არ დაეცა მოლბილებული კი იყო, ვაჟისკენ გადახრილი. მოეწონა ღარიბი ოჯახი, სუფთაობა. ფაქიზად ეცვათ, თუმც ხელმოკლეობის კვალი მაინც ყველაფერს ემჩნეოდა. არ დაიშურეს ტკბილი სიტყვა ზრდილობიანი:

— რა ვქნა, ქალო? ძალიან მიქეს თქვენი ვაჟი, კარგ ხელოსანს ბიძადაორს ჩვენგან უარი არ ეთქმის, მაგრამ ალბათ ჩემი ქალის ბედი პავლე იყო: პირველად ის შემოგვენუკა.

— ჯერ სიტყვა არ დაგითქვამთ? ნიშანი არ მოუტანია?

— დღე-დღეზედ გათავდება მოლაპარაკება.

იწვიეს ჩაიზედ. არ დაღვა: ჰხედავდა, ფეხს ვერ მოიკიდებდა და რაღად უნდა შეეწუხებინა. ქალი მიეწონა: ნაქვთად კარგს ყოფაქცევაც ზომიერი ჰქონდა, ჰაზრიანი სიტყვა-პასუხი. ისე გადმოაცილეს დედა-შვილთ, თითქო მახლობელს ისტუმრებენო.

ილო გულის ფანცქალით მოელოდდა დედას. რამდენჯერმე გამოვიდა შესაგებებლად. მალევე ბრუნდებოდა ვაი თუ სხვა ქუჩით დაბრუნდესო, რომ დაიგვიანა, იმედი მიეცა:

— ალბათ თავაზიანათ მიიღეს, სიტყვა ათქმევინეს. ეს კარგი ნიშანია: მოხერხებული საუბარი იცის დედამ.

შემოაღო კარი. სახეზედ სიხარული არ ეტყობოდა, არც სიმძიმილი. ჯერ ტოლომა არ მოეხსნა, რომ შვილი კითხვას კითხვაზე აყრიდა.

— დამაცა, ბაღდადი მოვიხსნა, ამოვისუნთქო!

— როგორ მოგეწონა?

— პატიოსანი ხალხი ჩანს, შეგნებული. იმედი იქნებოდა, თუ იმ კაცს ერთი ფეხით არ მიესწრო ჩვენთვის. ეხლა...

— ბელგი მიუტანა?

— არა!.. ყველაფრით შემკული ქალია, მაგრამ ცოტა სუსტი მეჩვენა. ვაი თუ ვერ შესძლოს ოჯახის გაძღოლა. ჯერ მის ბავშვურს ხელს დახედე, რომ...

— აი არც მე მაქვს დიდი ხელი, მუშაობისა კი არ ეშინიან. ახლა შენ გინდა, ხელზედ ლავაში გაეშლებოდეს.

— რა გელაპარაკო შეყვარებულს?! მომეწონნენ. არა ჰქონდათ საჩვენო პირი.

დაღონდა ვაჟი, თავი ჩაჰკიდა. სადილთუკან რომ წავიდა სახლიდან, შუაღამემდინ აღარ შემოსულა ქეიფიანად დაბრუნდა და მაშინვე ჩაწვა.

დედამ თითზედ იკბინა:

— ეს ჩემი ილიკო. სად გვიან დაბრუნება და ნასვამობა?! ღმერთო! მიხსენ განსაცდელისაგან.

დედი, დააწეწინე ნაალი: გვერდები დამამტვრია, ვერ დამიძინია.

— რას ამბობ, შვილო?! კრაველის ლეიბია თიეთიკვით რბილი.

მთელი კვირა დაღვრემილ-დაფიქრებული დადიოდა, წყვილი სიტყვა არ უთქვამს ერთად. წავიდოდა გვიანობამდინ აღარ დაბრუნდებოდა. აღარ კი სვამდა. პურსაც ვერა სჭამდა გემრიელად: : ემწარებოდა ტკბილად შენელებული საჭმელი.

სახლიდან გამოსულმა ხარფუხისაკენ დააწყო ფეხი. საზღვრილი მიზანი არ ჰქონდა: მიდიოდა, რადგან სხვა სივალი აღარ გააჩნდა. ჰკითხე ტალღას:

— რად მიისწრაფი მაგ გეზით. რისთვის გასჯილხარ?

ზევიდან მოექცა იმ ადგილს, ქვეყნის გული რომ იყო მისთვის, დაჰყურებდა ტურფის სავანეს.

— მივალ! მიმიღებს კეთილი. დაიხედა ტანისამოსზედ. სუფთად ემოსა, თუმცა ეჯობინებოდა სადღესასწაულო სცმოდა. გადადგა რამოდენიმე ბიჯი. შედგა შეწითლებული.

— რას სჩადი, კაცო?! რომ მიდიხარ უცხო სახლში, რა უნდა უთხრა, რა ეგონებათ? დაიცა, მოახერხე მათი გაცნობა, მერმე ეწვიე.

ჰხედავდა თქმის სიმართლეს, მაინც მიდიოდა: ვეღარ შეეძლო თავი შეემაგრებინა.

— ვისა გნებავთ, ყმაწვილო?

— თქვენთან გეახელით: საქმე მაქვს აუცილებელი.

— მობრძანდით!

— ილია გახლავარ, დედი, ხარატი ილო.

მიჰხვდა დედაკაცი, ვისთანაცა ჰქონდა საქმე.

— შორიდან გიცნობთ: თქვენი მამიდაც, დედა თქვენიც იყვნენ ჩვენსა. დაბძანდით აქ!

დაჯდა. კოხი თუ ეყარა სკამზედ; იქნებ ლურსმებიც. ნახა დედაკაცმა ვაჟს ფერი მისდ-მოსდიოდა და მიეშველა:

— კეთილი იყოს ჩვენი გაცნობა! ბევრი კარგი გავიგონე თქვენზედ. მე თითონ მინდოდა პირადად გამეცანით. ეხლა მომაგონდა: ელიობას გნახეთ შემთხვევით.

— დიახ, ბატონო დედავ! ის იყო ჩემი ბედისწერის წუთი, თქვენი შეხვედრა. მას აქეთ არის მთავარ ცნობა ამხდა და ნუ მიწყენთ, თავხედურად შემოგბედეთ.

— არა, გენაცვალთ! სამეგობროდ მოსულს ავი თვალით ვერ დაჰხედება ჩვენი ოჯახი. უკაცრავად, ეხლავე გეახლებით.

შევიდა ოთახში. რამოდენიმე წუთის შემდეგ გაიღო კარი. შეიწვია მოსული. მიეგება ქალი. ხელი ჩამოართვა, გაუღიმა. ყვავილის ღიმი!

— გინახავს, ვარდი რომ იფურჩქნება მზის პირველ სხივზედ? რა სუნნელია ტურფა ქმნილება! დაეწაფე გაპობილ ბაგეს, შესვი ნექტარი......

ლმობიერათ მოექცა ქალი, არრა უწყინა. წყნარი ღი-

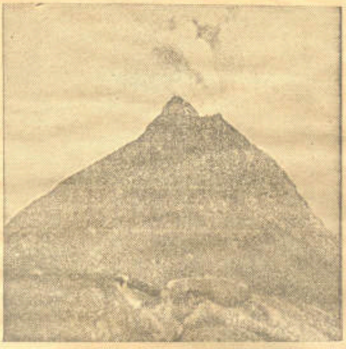

1. პ. კრაპოტკინის გარდაცვალე-ბიდან 5 წლის შესრულების გამო. გარდ. 8 თებ. 1921 წ.
2. ვეზუვიდან ბოლი ამოდის.
3. მუშათა საპროტესტო დემონ-სტრაციები იაპონიაში.

მილით. დინჯი ქცევით ამშვიდებდა მეტად მღელვარეს. სახეუწარი ვერ გაუბედა. დააპირა წამოსვლა. უწყეს ქვე-ქვე წვევნა. დაემშვიდობა, მიდიოდა ცნობა მიხდილი; თუ სტოვებდა სული მეცანი? დედამ გადმოაცილა ეზოს კა-რამდინ. გამოთხოვებისას უთხრა თითქმის ღაჩაჩებით:

— გხედავ, შეგყვარებია ჩემი ქალი. მისი ბედი გადა-წყვეტილია: სიტყვა სხვისთვინა აქვს მიცემული. შეიკავე, შვილო, თავი; ვაჟკაცურად შეებრძოლე შენს ლამაზ გრძნობას.

მოდიოდა, უკანუკან იხედებოდა.

— სად ვიყავი აქამდისინ, რომ ამცდა ბედი? სათუთი მანო პავლიას ხელში! ჩემი უნდა შეიქმნას იგი!

სიტყვა ადვილი, ასრულება შეუძლებელი! რითი უნ-და დაემონებინა მშვენიერი ვილაც ხელოსანს?! ვერც აწმ-ყო, ვერც მომავალი სიმდიდრით თვალს ვერ მოსჭრიდა: ხელოსანი დოვლათის მხრივ არც მოკლდება არცა გრძელ-დება . ქალი უკვე ხელდადებული იყო სოვდაგარისაგან, რომელიც ვარგისი სჩანდა აღნაგობით, შეძენის გზაზეც გა-მარჯვებული.

თანისთანად იძაგრებოდა მარყუში, რომელი ჭკონავდა ქალს იმ ვაჟთანა. იცარებოდა ილოს საქმე უიმე-დო გზაზედ მავალი. რა შეეძლო?! მოთმინება. მხოლოდ მაგრება. და იბრძოდა თავის თავთან წყალწაღებული რამდენჯერ ჩაუჯდა საქმეს; ეგონა, გაირთობდა, გაიტა-ცებდა. ამაოდ! აეხატებოდა თვალწინ ფერმავი კითხვა:

— რისთვის გინდა, ან ვილასათვის?!

მოუდუნდებოდა მქმედი მარჯვენა. სახარატო სა-ხეები იფანტებოდნენ. წავიდოდა შინ. არც იქ მოსწონდა. ველარავისთვის გაესწორებინა თვალი: ეგონა, დამცინია-ნო ყბადასაღებს, მიბრალებენო დაბეჩავებულს. დედა თვალს არ აშორებდა ვაჟს; მისი ყოფა გულს უსერავდა მაინც იმედს არ ჰკარგავდა:

— ისევ ქაფქაფებს. კოჭს დაიგდებს გრძნობის დუღი-ლი, დაეშვება, თვალთა ჯანღი გადეწმიდება. სათავისოს ნებას ამოირჩევს.

შეცდომა მოუვიდა: იწვია ნანო ქალი და მისი დედა. რა თვალზედ ნახა ვაჟმა! დიდად გაისარჯა, ბევრი ეწამა, ოღონდ არ შეემჩნევინებინა სტუმრებისთვის თვისი გრძნო ბა უარმყოფელი. მაინც ბოლომდინ ველარ შესძლო და გაეცალა უგნებელად ხარფუხისკენ მიჰმართა თვის სვლა.

ქალიაანი დააფიქრა ვაჟის უმწეო ყოფამ, უიმედო თანაგრძნობის მანდილი გააფრიალებინა მისკენ: კარგი გრძნობა ყვავილია სუნნელოვანი, ყველას თავს მოაწო-ნებს ყოველთვის. ნახეს, წრფელ სიყვარულს გაეღვიძნა ჭაბუკის გულში და უამათ, თუმცა დაღონდნენ: მათ უნებ-ლიეთ მის ტრფიალების აყირონისთვის უკვე გაევლო ძირში ქიასა.

— აქებენ, დიდებული ოსტატიაო; ხელოსანი კი არა, ხელოვანია თვის საქმეში.

— ღმერთმა კეთილი მისცეს თავის გზაზედ! შენ შენს ბედს შეჰხვდი და დაგვიანებულია ყველა სხვა გრძნობა.

— რამ გააბედვინა მოსვლა?

— გაბედვის საქმე არ იყო: თავის უნებლიეთ შემო-

ტრიალდა, გრძნობამ დასძლია.

— მოკრძალებით იქცეოდა, ზრდილობიანად.

— ღმერთო ჩემო, როგორ ღელავდა! თვალი ვერ მოგწყვიტა, ვერც გაგისწორა.

— ათას ჯურად ეცვალა ფერი.

— ალარ ღირს ლაპარაკი. ბელგას მოგიტანს პავლე და ეგეც ხელს აიღებს, რაჲი ჰნახავს, სხვის ბედი გაჰხდი.

— ნეტა არის ისეთი გრძნობა, ალარ შეიძლებოდეს მისი დავიწყება?

— არის! როგორც ღრმად გავლილი ცეცხლის კვალი სამუდამოდ ემჩნევა სხეულს, ისე ელვასავით მძაფრი გრძნობა გულს: ტკივილი მიყუჩდება, დამწვრის კვალი მაინც დარჩება.

—:—

დაანება დუქანს თავი, სამუშაოს გული აჰყარა. დილიდანვე შეემზადებოდა. და გასწევდა. ლამემდინ შინ ალარ შემოიძლეოდა. დაალონა ოჯახი მისმა უცნაურმა ქცევამ. ხმას მაინც არა სცემდნენ, თვითონ მოვაო გონს.

ამ ხანებში პავლემ მიუტანა ქალს ნიშანი, რა ტკბილეული, სასმელები! რა სამკაული! ქორწილს ეღრიდა უხვი ნიშნობა. ამის შემდეგ თავისუფლად დადიოდა დანიშნულთან. დაჰკეტდა დუქანს, გამოეწყობოდა უკეთეს ტანისამოსში, გაავსებდა ბაღდადის ხელსახოცს რჩეული ხილით და გაუდგებოდა გზას. თითქმის ყოველ მოსვლაზედ ნივთს რასმეს მიართმევდა თავის ახალ სულს. ქორწილის დღე დანიშნული ჰქონდათ.

ეს დაწვრილებით იცოდა ილომ, რამდენჯერ შორიახლო აჰყოლია დანიშნულთან მიმავალს. იცოდა, ალარა ეშველებოდა რა წაგებულ საქმეს, მაინც ვერ დახსნოდა იქითკენ მზერას. გონება ეუბნებოდა, მოსცლოდა სხვის კერძად გამხდარს. გული არ ემორჩილებოდა ჰაზრისაგან ნათლად ნათქვამსა; მისწრაფება უნებლიეთ მიაქანებდა იმ უპოვარ საძებრისაკენ.

— ცეცხლი მედება. არ შეიძლება არ ასრულდეს ეს წადილი აცეცხლებული! იტყოდა ვაჟი.

— გხატავს ქართულ ტალავარზედ ქამარ-ხანჯალი!

— რამდენჯერ მითქვამს! რას აიყინე მაგის ტარება? ოსტატის საქმეა სატევრის ხმარება?!

— არ მიხდება?

— გხატავს ქართულ შალვარზედ ქამარ-ხანჯალი!

— რამოდენაა! ბრტყელი ხანჯალი სჯობიაო, ფართე გზას მისცემს სულს, მალე გამოუშვებს გვამიდან; წვრილი ხანჯლის ნაკვალევიდან ძნელად ეტევაო სული. მინდა გავალესინო.

— ვერ გამიგია შენი სიტყვა.

— ლამლამე დავდივარ და ხომ იცი, ტატო ყაჩაღი დათარეშობს, თუ დამხვდა, არას დაუთმობ.

— შენ არ დაგეცემა: იცის, ვის ხელშია ოქრო გროვილი, მიუგო დედამ.

და გაიფიქრა:

— კი არ გადამერიოს ბიჭი. ღმერთო დამიხსენ!

მისი ფიქრი დარდად გადაიქცა, როდესაც ერთხელ შემოვიდა ვაჟი მეტად ღელვილი.

— რამ გადაგრია, ბიჭო? თვალებს აფეთებ; ქშინავ, თითქო ურბენიაო.

— აჩქარებით ვიარე. ყაჩაღ წულუკიძეს კიდევ მოუკლავს კაცი.

— შეჩვენებული!

— შენა გგონია, მდიდართ სისხლში აწრთობს თვის ხანჯალს?

— მე რა ვიცი, შვილო?! ჯვარი აქავრობას!

ამოაღო ხანჯალი, ფხა გაუსინჯა, ლამპარის შუქზედ აალაპლაპა.

— დედი, დედიჯან! აბა დააკვირდი ვერაფერს ამჩნევ?

— ხანჯალია ალმასებული. სხვა რა უნდა შევამჩნიო?!

— სისხლის ფერი არ დასცემს ფოლადს?

— რას ჰბოდავ, ბიჭო?! გულს ნუ მიხეთქავ! ჭამეს ვახშამი, დედაკაცს ძილი არ მიეკარებია. როცა

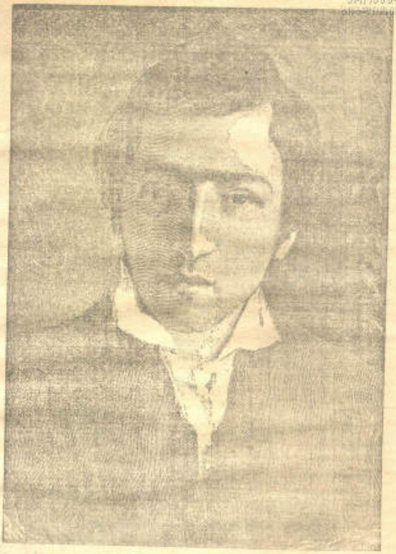

ჰენრიხ ჰაინე.

გარდაცვალებიდან 70 წ. შესრულების გამო.

ვაჟმა დაიძინა, ადგა დედა, მიუახლოვდა, შეულოცა ქულეპტრები შემოაელო, შევედრა, მოწყალების თვალით შეეხედნა მის ოჯახისთვის. დაემშვიდებინა ღელვისაგან აფეურთქენილი გონი ვაჟისა.

დილით ილო ადრე ადგა, ჩაიცვა სამუშაო ტანისამოსი და წავიდა დუქანში. სადილობამდინ ილარ დაბრუნებულა. მუყაითად მუშაობდა. ნაღვლობდა, ბევრი შემოკვეთილი საქმე დაბანდებულაო ჩემს უქმად ყოფნაში. ბინდისას აალაგა სამუშაო, დაკეტა დუქანი, დაბრუნდა სახლში. დედას ძლიერ გაეხარდა:

— გასჭრა ჩემმა ლოცვამ, გონება დაუბრუნა გატანჯულ ვაჟკაცს.

ჩაის შემდეგ ჩაიცვა სიგარეთ ტანისამოსი. დაიმშვენა წელი ქამარ-ხანჯლით და გაუდგა გზას.

— ცოტას გავივლი, დედი: მალე დავბრუნდები.

— კარგი, გენაცვა!

გადაიარა ხარაზხანაზედ, გაიარა ბაზაზხანა და შედგა ყაზაზთ დუქნებთან. ბოლთასა სცემდა. ჩამოიარა პავლემ, მორთულიყო. ბაღდადი ეჭირა ხელთ გატენილი. ილოა შორიახლო აედევნა მას მერმე გადუხვია და გაასწრო. გასცდა ქალის სახლს. კვლავ შემობრუნდა. არხეინად მოაბიჯებდა. გამოჩნდა პავლე. შეუხვია დანიშნულის ბინისკენ. ილო ელვის სისწრაფით გადახტა მისკენ და მისცა ხანჯალი გვერდში, გაახედა მეორე მხარეს. გაისმა ღრიალი საზარი და იქვე ჩასწყდა. მკვლელმა უშვა ხელი ხანჯალს. უნდოდა გაქცეულიყო, მუხლი არ გაჰყვა, წვივები ტყვიითრი და იქვე ჩასწყდა. მკვლელმა უშვა ხელი ხანჯალს. უნდოდა გაქცეულიყო, მუხლი არ გაჰყვა, წვივები ტყვიით ავსებოდა. ჩაიკეცა, ჩამოჯდა ქვაზედ, გამოცვივდნენ, გამოანათეს. გამოეარდა თვითონ მანანო.

— შენ მოჰკალი, შე უბედურო?

— რა მომივიდა! წარსთქვა ხარატმა.

და ჩაჰკიდა საბრალოდ თავი.

ვასილ ბარნოვი.

ცხრათა ხსოვნას

1905 წელს,, დღენი დასუთლოდა. 1906 წელი, თანდათან უახლოვდებოდა და შეცვლას უპირებდა.

შუაღამე გადავიდა. ბუნების კანონის თანხმად, ძველმა წელმა სული დალია და ახალმა წელმა მისი ადგილი დაიჭირა.

თვალები გაახილა და დაინახა ნაძალადევი: ეს მუშათა უბანი, რევოლუციის კერა და ბუდე, რეაქციონერებით იყო გარემოცული.

შავი რაზმი, შავი ყორანივით თავს დასტრიალებდა და დასჩხაოდა!!!

მუშათა რევოლუციონერი რაზმებიც, შეიარაღებულნი, ყველგან და „ხუდადოვის" ტყეშიც, გასულიყვნენ და სდარაჯობდნენ: რომ შავი ძალებისთვის, შავი ფრთები შეეკვეცათ და მოსალოდნელი თავდასხმა აეცილებინათ...

„ნაძალადევის" ქუჩებშიაც, ყველას ეღვიძა. თუმცა სინათლე, არც ერთ ფანჯარიდან არ გამოდიოდა: მაგრამ სიცოცხლე მაინც სდუღდა. მათი ყოველივე წამები და წუთები, ახალ-ახალი ამბებით იცვლებოდა!..

მოელოდნენ თავდასხმას: ჟანდარმებისაგან, გადაცმულ მუშა ჯაშუშებისაგან, შავრაზმელ ხულიგნებისაგან და ყაზახ-პლასტუნებისაგან.

მღელვარება იყო გამეფებული და მზად იყვნენ, დასახვედრად.

ცხრაას მეექვსე წელი, სულ სხვა ელფერით მოგვიახლოვდა: უნდოდა შავი ცხოვრებისთვის, თეთრი ზეწარი გადაეფარებინა.

იმ ღამეს თოვლმა დენა დაიწყო. თვითოეული ფერფლი, მსხვილ პეპლებს მოგაგონებდათ.

ღამე გატყდა, განთიადისკენ მძლავრად გადაიხარა.

პლასტუნებმა, „ნაძალადევს" აღმოსავლეთის მხრიდან წამოუარეს: საიდანაც ნაძალადევის მცხოვრებთათვის, მზის დაბნელებას ლამობდნენ...

რა შემოვიდნენ ხუდადოვის ტყეში, ჯერ არ გამოეტანებინათ, რომ წინ გადაეღობნენ თავგანწირული რევოლუციონერები, სადარაჯოზე მდგომნი მშრომელთა კერის დამცველნი.

ორთავე მხრიდან თოფებმა დაიგრიალეს, ერთმანეთს ცხელი ტყვიებით მიესალმნენ, ცეცხლიანი ტუჩები უხვად ტყვიებს აფრქვევდნენ, გაჰქონდათ ზუზუნი.

ბევრი მათგანი უბრალოდ იფანტებოდა. ქალწული თოვლის ფიფქში სცვივოდა, იმალებოდა, გრილდებოდა.

ზოგ-ზოგი მათგანი, ადამიანს ეკვეთებოდა, სხეულს უცხრილავდა.

შეძრწუნდა ტფილისის მუშათა უბნები, განადგურებას მოელოდნენ საუკეთესო შვილები, მტარვალებს ებრძოდნენ.

თეთრი თოვლი უმანკო სისხლით იფერებოდა.

აგერ განთიადმაც მოატანა.

ბრძოლა შესწყდა.

ყველაფერი მინელდა.

თეთრი მანდილით მორთული, რევოლუციონერთა სისხლით შეფერადებული, ცხრაას მეექვსე წელი წარუდგა ისტორიის სამსჯავროს, აღშფოთებული!..

სისხლიდან დაცლილი, გვამები, „ხუდადოვის" ტყის ხევ-ხუვში ეყარა.

თოვლმა დენა მოუხშირა, ცდილობდა მებრძოლთა გვამებს თეთრ სუდარად გადაეფარებოდა; მაგრამ დაცემისთანავე ფერფლი წითლდებოდა, სითეთრეს ჰკარგავდა და მამხილებელი ხდებოდა.

რეაქცია გახელებულიყო...

ქუჩებში მთვრალი, ხულიგანი შავრაზმელები, მრავლად დაიარებოდნენ.

რევოლუციონერები დაკარგულ ამხანაგებს დაეძებდნენ.

დამარცხებული რევოლუციონერნი, მაინც ამაყად და მხნედ მოქმედებდნენ.

სამაგიეროს მიზღვევას პირდებოდნენ... იმედი ათასკეცდებოდა...

ცხრა ამხანაგის უსულო გვამი, კუბოში მდებარე, „ნაძალადევის" თვალსაჩინო ალაგას ეწყო ჩარიგებული.

მუშები სათითაოდ მუხლს იდრეკდნენ იმათ წინაშე და ერთგულებას ეფიცებოდნენ.

რეაქცია გამარჯვებას დღესასწაულობდა, მშრომელი ხალხი დანაკარგს არ გლოვობდა, ის გამარჯვებაზე ოცნებობდა, თუმც შავი ყორნები, ამაყად თავს დასჩხაოდნენ!..

ზიზღი ფრთას შლიდა ბოლომდი ზღვავდებოდა სისხლი, სისხლს თხოულობდა იმედი ათასკეცდებოდა.

ცხრა ძმა ერთ სამარეს მიაბარეს, საბოლოოდ გამარჯვება აღუთქვეს. აღტაცება და სიყვარული მომავალ ბრძოლის თან ჩაატანეს.

შაქრო ნავთლუღელი.

არსენ ჯორჯიაშვილი

ვიგონებ დღეებს: ზღვა ამბოხებით.
სისხლის კვირეებს გათეულს კარში.
წმიდა კუბოებს მუშების მხრებზე
დასვენებულებს მწარე ავდარში.
ვიგონებ ბრძოლით: გაჩეხილ მკერდებს
ნათელ სახეზე ვაჟურ ღიმებით,
უკანასკნელ შვილს სწირავდა დედა
სხვა მშობლიური აქვითინებით.
ვიგონებ თბილისს: უძირო ქვაბში
ასაფეთქებლად იწყობდა ნაღმებს,
ქარხნის მილები შავ ლაფშებიდან
აჰქცევდა დამწვარ ბოლს ამონაღებს.
რკინის მკლავები მოქნილ ხეებად,
ქარის ზუზუნში ხარბად ცვიოდა,
ჯორჯიაშვილი ცივ მეტეხიდან
დალუპულ ძმებზე მტკვარს მიკიოდა.
მთვარე გამშორდი გმინავდა იგი.
ნუ კონავ ტალღებს თეთრი კედებით.
ხედავ: ტყვიები სიკვდილს არიგებს
გეირაბებიდან თავ-გამეტებით.
მთვარევ ნუ ფიქრობ, რომ ცა შეგრჩება
მარად გულ-ღია ნახავერდები.
მე დამინახავს ღრუბლების ჩერებში
შენი თვალები შენავედრები.
და ისევ ქარი აბნევდა ღილებს
და ცივ მეტეხში ცრემლად ცვიოდა,
ჯორჯიაშვილი მკერდ-გაჩეხილი
დალუპულ ძმებზე მტკვარს მიკიოდა.
ბომბავ ვნებით აგიტაცე
  მოგწყვიტე მკლავებს
დროს ვზომავდი დაღლილ ცაზე,
  ვთვლიდი ვარსკვლავებს.
ვინ მეძახის დაჰკრა ზარი
  ციხის საათმა,
და სიბნელემ გაბრაზებით
  ღამე ამართა.
გადავიდა შუა ღამე
  ტიალო მთვარე,
შენ ბავშივით ნაღმები
  მთას მოეფარე.
დარჩი ჩემთან—ჩემო გულო
  გრძელია ღამე,
ცივი ქარი აბარგული
  დაგმარხავს სადმე.
გულო! გულო! ნუ მშორდები,
  მცივა მაჟრჟოლებს,
ღარიბ ქოხში მოშორებით
  გამომიგლოვებს.
უკანასკნელ სულში კოცნას
  გიგზავნი დედა.
შენ დანთებულ ცრემლის კოცონს
  ციხეში ვხედავ.
ზუის ციხის თავზე ქარი
  ვღუნავ ბორკილებს.
  ციხევ ფიქრო—ფიქრო მწარედ
  რად დაიკივლე.
ჯალათს უხმობ, იგი გმინავს
  პარავს, ძილს თვალებს.
რაზე შფოთავ. დაიძინოს
  ნუ გააწვალებ.
გამოცალე ციხე ღელვა
  თითქოს გაციებს.
სახრჩობელა ვერ დამღალავ
  თოკი ასწიე.
ვინ მეძახის. დაჰკრა ზარი
  შენმა საათმა.
ცამ მტრედისფერ კარებიდან
  გადმოანათა.

გიორგი იაშვილი.

ჩინეთის ამბებისათვის

1) ჩან-ძოლ-ლინი.

2) ჩან-ძოლ ლინის ჯარებში მყოფი რუსი თეთრგვარდიელები.

სული ამბოხი

(პოემა)

ქალაქ სიმბირსკში,
ვოლგის ნაპირად,
ერთ სახლის ჭერქვეშ
მყუდროთ, უბირად
სცხოვრობს ილია
რუსის ოჯახი.
მოწყობილია
ხადათ ოთახი,
ორი, თუ სამი,
მაგრამ კი სუფთად,
უბრალოდ დგამი,
უბრალო სუფრა,
სასმელ-საჭმელიც
მუდამ უბრალო,
და მუშა ხელიც
კენტი, პატარა,
ოჯახის მამა,
მარტო ილია,
ჯალაბს კი ჭამა
დიდი სჭირია,
თუმც ეხმარება
ცოლი, კეთილი,
და ედარება
ეს ორი წყვილი
ერთ დიდ უღელში
ნებით შებმულებს:
ქმარს ხელით-ხელში
ცოლი ერთგულებს,
და ზრდიან შვილებს,
მომავალ გერიტებს,
ვაჟ-ქალიშვილებს,
სიცოცხლის კვირტებს...

—:—

ოჯახათ, თვისით,
ჩვენი ილია,
იმ თავით ფეხით,
კმაყოფილია.
აქვს პროფესიაც,

ვით თხოვს რიგი,
უკეთესია
ყველაზე იგი,
როცა მომავალს
უზრდი მთელს წყებას,
ალუხელ მას თვალს,
უნერგავ შეცნებას,
ვითარს კეთილი
მებაღე ნერგავს!
ეს გაკვეთილი
სხვას არა შეჰგავს...
იგი განაგებს
სახალხო სკოლებს,
ასწავლის, აგებს,
უწინამძღოლებს
ხალხს, ჩაგრულს, ტანჯულს,
ხალხს, ღარიბს, უბირს,
თან ჰგავს მართლ-მსაჯულს,
და არ თუ სიმბირსკს,
მთელ ვოლგის მხარეს
ლირს ცნობილთა
ხალხის მოყვარე
ჩვენი ილია!..

—:—

კეთილ ხეს მოაქვს
თესლიც, კეთილი!
თითქმის კანონს ჰგავს
ეს გაკვეთილი.
როს ამ თქმას ვბედავთ,
ჩვენ ის გვაკაცებს,
რომ აგეთ ვხედავთ
ილიას ვაჟებს!
შვილი გაუჩნდა
ილიას მრავლად;
მათ მოვლა უნდა:
აღზრდა და სწავლა,
და არ ეშლება
ამაში ხელი.
მცირე შეძლება
საქმის შემშლელი
ვერ არის, ვისშიც

გული კი გულობს,
თვით ზამთრის წისლშიც
ტკბილ-გაზაფხულობს,
ილიას სახლში
მშობელთა გული,
იზრდება მასში
რა თაიგული
ჯერედ პატარა
მათი ჩიტების!
გული—ანკარა,
სული—დიდების
თითქოს შთაბერა
შვილებს მამამა
და გამოჰკვეთა,
გაათამამა!..
ის იცნობს კარგათ
ცხოვრებას—ბრძოლას,
და სოფლის მეტ ბარგათ
თვით შვილთა ყოლას,
თუ ბრძოლისათვის
ვერ იზრდებიან,
თუ შავი დღის წინ
უცბათ დრკებიან,
თუ თავს ვერაფრით
ასახელებენ,
თვალებს ცრემლის ღვრით
დაისველებენ,
გაეგებიან
ფეხებ-ქვეშ მტერთა
და ედრებიან
ქვეყნის ძლიერთა
მონა-მორჩილებს
და მაჩანჩალებს...
ფუ, ასეთ შვილებს:
ვაჟებს, თუ ქალებს!
არა ღირს აღზრდაც
ასეთი წყების,
მათ, ტანჯვის გარდა,
არ რა მოჰყვების!..
ქმრის აზრისაა
ილიას ცოლიც.

*) იხ. „დროშა" № 4.

საქმეც ისაა,
რომელსაც ტოლი
და ამხანაგი
გყავს, სანდო, მხარში.
ვით მწყობრი ჩანგი
დარს, თუ ავდარში
აქ ამ ცოლ-ქმარის
მძლეა ჰაჰანი
და ღირსიც არის
შრომის საგანი!
ყველაზე წინ სდგას
უფროსი ვაჟი.
ის სულით ცეცხლს ჰგავს
და გულით კაცი,
დების და ძმების
სულის დგმა—სანდრო,
ამხანაგების
სიმხნეა, სანდო;
დედის ალერსი
და თვალის ჩინი,
მამის ნაკვესი
და ბრძოლის ჟინი;
მხნე და მედგარი,
გამრჯე, ჭკვიანი,
ჩაგრულთა ფარი,
თავაზიანი!..
და, განა. მარტო
არის იგეთი?
პატარა ლადო,
ეს ციცქნა ერთი,
და—ძმათა თვალი,
დედ-მამის გული,
მთვარეა, „მცხრალი"
და გაბადრული,
შუბლით მაღალით
და განიერით,
ლადო მეოცხალი
თვალის იერით,
და მოუცხალივით
მოუსვენარი,
ვოლგის წყალივით
ტალღა—კენარი!..
ამ შედარებას
იწვევს ის ფაქტი,
რომ მდინარებას
ბავშვთა ოთახი
თავს დაჰყურებდა
მდინარე ვოლგის...
ქვეშ მქუხარებდა
ხმა ზვირთთა ბორგვის;
მოჰქონდა ტალღა,
დაჰფრინდა ტალღა
და ღრენდა ქარი,
როგორც ავთარი...

—ı—

იქ, სადაც ტალღის
ვოლგის წყლის, მდორის,
დაბალ და მაღალ
ნაპირებ შორის
ნელის დუდუნით
მისდევს სხვა ტალღა,
ჭაერს ჩუჩუნით
მიაპობს ლაღად,—
არის ზამთარი,
მკაცრი და ცივი...
მოსიეის ქარი
და წყალზე ტივი
ზევიდგან—ქვევით
მოედინება;
თითქოს ზედ რწევით
ყრმას ეძინება,
მოსძახის ანით
დედა—არაკებს,
გამხელე ჭაპანით
შავ-შავ ბურლაკებს
მოაქვთ, ვით ტვირთი,
ეს დიდი ტივი...
ცივია ზვირთი,
და ქარიც—ცივი...
ნამჯის კონებში
გამოწყობილი,
იბრძვის ავდრებში
აქ შრომის შვილი,
შვილი კი არა,
ის არის გმირი!
მკერდზე იარა,
ზედ—შავი წყერი,
და თმებიც შავი,
როგორც ბულბული,
ვით ქოხის თავი,
გადმობურული...
ეგ ყოფნა—ტანჯვა,
გაუხარელი,
ძალ-ღონის ხარჯვა,
დაუზარელი,
და შრომის ფასად—
პური და წყალი,—
ერთი ათასად
არის შესაბრალი!..
მაგრამ ვინ არის,
რომ შეიბრალოს?
ის მსგავსად ხარის
უნდა ეწვალოს,
უნდა ათრიოს
მან ეს ხის კუნძი,
ალამ—ათრიოს
ცხოვრება, ძუნწი,
სანამ სამარე
არ მიიბარებს...
ჭირიც შლის მწარე
იმათ სიმდიდრეებს
და სახლში ბავშვთა
როს ეძინებათ,
ეგ ხმაც ნანათა
მათ ეფინებათ!..
ვით ანარეკლი
ტანჯულთა ყოფის,
ვით გზა ნარეკლის,
წამების, შფოთის...
გაუხარელი
ცხოვრება მათი,
არის გულის მკვლელი
შავი სურათი!
ლოდს ვოლგის ველად
ამ ბურლაკების,
ისე, ვით ძველად—
ავაზაკების!
ცხოვრებამ ამ მხრით
იცვალა სახე
და სულ სხვა სახით
დაიგო მახე,
ჩაგრულთა მასში
გამოსამწყვდევად,
ნაღველს და ძმარში
ოფლის სანთხევად!..
და ისევ კვნესით
ივსო ქოხი,
და ხმლისა ლესით
„სული ამბოხი",
აღმფოთდა ისევ,
გზის იწყო ხაზვა
და მტერზე მიმსევ
ძალების რაზმვა...
ღელავს ქალაქი
და დრტვინავს ქუჩა.
წუმპე. ტალახი,
რკინასთან, თუჯთან,
სრიან, ვით ერთის მხრით—
უსაზღვრო შრომა
და, ნაცვლად, იქით—
ტკბილი განცხრომა...
ჰა, ისევ ჩაგვრის
ახალი სახე!
ყვლეფის და ძარცვის
სხვა გვარი მახე
აი, ბაზარი!
აქ უსვრის ხალხი...
თვალი—მწყაზარი,
სამოსი—თალხი.
მოდიან, მოაქვთ
მძიმე გოდრები...
სახეზე—ნაკვთი,
ხელზე—კოჟრები...
დაჭიმულ ძარღვებს
დაჰკრავს სილურჯე,
ღიმილი—ჩარბებს,
პირს კი—სიმურჯე!..
მკლავ—ძაგრიანი
შრომის მაყარი,
არის ფხიანი,
არის მაგარი.
როგორც ფოლადი,
ან როგორც—თუჯი:
მხნე და გულადი,
მაგრამ თან მუნჯი!..
ის ასე ხოხავს
და დაფუსფუსებს,
და მდიდარი თოჯასხს
განცხრომით უვსებს,
რომ სდგას, ვით ძალა
წინაამდეგი:
მოითხოვს ლალას
ტლანქი და შლეგი!..
და მოაქვთ პური,
მოაქვთ თევზები...
სხვა სამსახურიც—
უარესები!
და რომ გაჰკურებს
მათის დიდს დარბაზებს,
თითქოს ნიშს უგებს
და მით აბრაზებს,—
ამაზედ ქოხი
სდგას გულმოსული,
მასში ამბოხი
უშრეტი სული
ბობოქრობს ისევ:
გზისა მზაზავი
და მტერზე მიმსევ
ძალთა მრაზმავი...
აწ მას ვერ იტევს
ვოლგის აუზი,
იგი შორს უწევს:
ზეგრი მთის კუზი
მან აქეთ—იქით
შორს გადალახა,
და გულში ფიქრით
რაც განიზრახა,
მიაქვს და მოაქვს
რისხვა, თუ ცეცხლი,
როგორც მძვნელ მთესველს
მინდორში—თესლი!..
და თესლი იგი
ჩვენშიც მოვიდა,
ვით ტანჯვას—იქით,
სადღაც გლოვიდან!..

—ı—

მკაცრ გუგუნებს სოხზავდა
ღარიბი ქოხი,
ზღვის მძაფრ ფიქრს ჰგავდა
„სული ამბოხი"
დაძრწოდა ქარათ
ვოლგის მინდვრებში,
მეხათ, თუ ზარათ—
ურალის მთებში,
შუა რუსეთის
გაშლილ ზეგანზე,
დაბალ სამხრეთის
სივრძეს, თუ განზე,
კავკასის მთებში,
თუ აქეთ, ბარში,
შავ ზღვის ზვირთებში
ნისლსა, თუ ქარში,
დონის აუზსა,
მაღაროებში,
სირტის—მთის კუზსა,
თუ ღარღოებში,
ევროპის ქვეყნებს,
იმის ქალაქებს,
მთებსა, თუ მინდვრებს,
გზებსა, თუ ქარხნებს,
ყველგან, ყოველგან
გზა ეძო იმას,
ელოდენ მისგან
ცეცხლოვანს წვიმას!
ის მიმოქროდა,
როგორც ბურანი,
შფოთავდა, ძრწოდა
მისგან ურალი,
და იქნა იგი
გადალახული,
დიდი ტაიგა,
წვერ-გაფახული,
ციმბირის მხარეს
რისხვით დრტვინავდა

და ცრემლს მწუხარეს
თვალთ აყინავდა...
ძრწოლით და შიშით
დაასხმო სმენა,
და ოქროს ქვიშით
მდიდარი ლენა
რიჟრაჟის ფერმა
სისხლმა გაჰბანა:
ჩაგრულზე მტერმა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ალმასით დანა,
და ჩაგრულმა კი —
სიმწრით ნაკვრი
დროშა, საკუთარ
სისხლით ნაფერი,
ფათრიალით
ჰაერში რხევით...
დაიჩხრიალა
ქროლვით და წყევით
მილიონ ხელზე
ბორკილმა რკინის...
და ბრძოლის ველზე
წინ ტყვის ენის
ფათურ აყრილი
გამოხტა ლომი:
დაირღვა ძილი...
დაიწყო ომი...

—:—

დაიწყო იგი,
უკანასკნელი
ბრძოლა, სასტიკი
და გადამწყვეტი,
მხოლოდ ჯერ-ფრთხილად
და ანგარიშით,
ხმალ—ამოწვდილად
მტერს იერიშით
აწვება გუნდი
თავ-დადებულთა,
იმსხვრევა ხუნდი
დამონებულთა,
მაგრამ ახალიც
კვლავ იჭედება!..
აქ კაცთან—ქალიც
ყი რიგში დგება,
ვისაც აქვს გრძნობა
კეთილ-შობილი,
ჩაგრულთა ძმობა
გულს უცემს თბილი,
უსამართლობით
ვინც იტანჯება,—
ის ხმლით და თოფით
მტერს ზედ აკვდება,
და გზას უკაფავს
მომავალ წყებას.
მტერი სულს ღაფავს,
და შურის გების
თუმც ხმალს უგება
დამსახურებით,
მაინც არ დრკება
და მავთულებით
უნდა შ ორჭოს,
შეჰხუთოს „მხეცი":
ის მყოფადს ეჭვობს ,
ისეა ბეცი!..
მაგრამ მომავალს
რა შეაჩერებს?
ცეცხლივით აგზნებს თვალს
და აფრთხობს მტრებსა!..
ასტყდა გრიგალი
ხმად ბრძოლის ცოფის,
აიჭრა ალი
სანიშნო თოფის:
მეფის ესროლეს
ტყვია, პირველი,
შეაჩოჩქოლეს
გარს ბრძოლის ველი,
ცაში აფარდა
ამბოხი ცეცხლის!..
მეფე გადარჩა,
ხოლო ის მსხვერპლი,
პირველი, კვდება!..
ლხინობს ჯალათი:
სისხლმა შეჰლება
შრომის ხალათი!..
დიდია მისგან
შთაბეჭდილება,
რადგან ამ დღიდგან
გამოცდილება
მებრძოლთა რიგში
უფრო მკვიდრდება
და „ყოფნის წიგნშიც"
სიტყვა მკვიდრდება...
და მას რა ჰქვია,
ვინ არის მსხვერპლი
ვისგანც მტერს ცეცხლი-
პირველი ტყვია—
ეკუთვნა სიკვდილად,
მაგრამ ფხიანად,
და არა მეფეთ,
სარგებლობად?!.
მისი სახელი
ალექსანდრეა!
იგი იმ ქვეყნის
ილიას ძეა,
ვინც რომ აღზარდა
გმირი შვილები,
და რომ უყვარდა
მას ჩაგრულები,
მათი ხსნის ცეცხლიც
გულს აღუნთქვდა!..
მსხვერპლი, რა მსხვერპლი?
იკურთხოს დედა,
ვინაც აღზარდა
ასეთი გმირი!
დედავ, გიყვარდა,
მაგრამ ნუ სტირი!
მან ხალხის გულში
დაიდგა ძეგლი,
დაეცა ხნულში
ის, როგორც თესლი,
„თესლი—კეთილი"
და მშვენიერი,
გულ-დაფლეთილი,
ნაყოფიერი,
და მიმზიდველი
ციხე-ბუთქარი,
მსხვერპლი, „პირველი",
მაგრამ მედგარი!..

—:—

მოხუცი მამა...
მოხუცი დედა...
არც სმა, არც ჭამა...
ოჯახში—სევდა!..
ძმის გულში-გმინვა!..
დის თვალზე—ცრემლი...
მხოლოთ, ვით ყინვა,
ვით ცივი გრდემლი
ძმის დამკარგველი,
ერთგული, სანდო,
ძმა, საყვარელი,
უმცროსი, ლადო,
მძიმე ფიქრებით
დანაბურალი,
სდგას, ვით ღრუბლებით
ზოგჯერ-ურალი,
როგორც—მონბლანი,
თუ—ევერესტი!..
მას დიდი პლანი,
გადამწყვეტი,
საბედისწერო,
გულს ესახოდა!..
და...
...ცაში წერო
რომ ეძახოდა
თავის გუნდს, ეს ხმა
მას მოეყურა,
რომ უხმობს მას ძმა
ხალხთ სამსახურად!..
და მის ნორჩ არსში
ცეცხლოვან გზნების
ფრთებსა შლის რაში,
ხმით შურის გების!..
ამ ხმამ ცის არე
შორს გადასერა
და ფიქრი, მწარე,
იქ დაეძგერა
ყველაზე ძლიერს,
ჯერ კვლავ ურყეველს,
ღვთის ტახტს, ზეციერს,
და სახუფეველს!..
მაგრამ გაინგრა
ის ზღუდე, ჩიხი,
და წინ დაიძრა
კვლავ შვების ფიქრი!..
მის წინ ვით რუკა,
იდო ევროპა,
როცა ჭაბუკმა
ფიქრში შესტოპა!..
და ის არ იყო
ფიქრი, უბრალო!..
ნისლი გადილო
შუბლმა, პატარამ,
ქვეშ წყვილმა თვალმა
დაჰკვესა ცეცხლი,
და „შთანთქა ალმა
ახალი მსხვერპლი"!..
კვამლის კი ასცდა
თვით ზეცას სვეტი!..
ასე გადაწყდა
გადამწყვეტი
და ასე შესდგა
„დიადი პლანი"!..
მზის სხივმაც ჰფეთქა!
და ქვეშ მონბლანი .
ცოილა სხივით
გადაისერა...
და მძიმე ტივით
გამძლე სიძლერა
ბურლაკებისა
ამცნობდა სივრცეს,
რომ გზა-შვებისა
მათ განამტკიცეს
მით, რომ ხმა მათი
დიდრონ ტვირთებთან,
ბრძოლა, კამათი
ვოლგის ზვირთებთან,
სასტიკ ქარიშხლად
აწ აიმაღლა
და ქვეყანას გრცლად
მოედო ძალა,
ძველი ცხოვრების
მნგრევი და მრღვევი!..
დღეს ელის შვების
ცხოვრების ხვეი,
რომ დღემდის უცნობს
ჩაგრულთა მხსნელად,
ძმა—მსხვერპლი—უხმობს—
ძმას—ჩაგრულთ ხელადს!..
ამ დღიდგან ლხენით
ივსება ქოხიც
ცეცხლოვან რწმენით
„სული ამბორიც"
ფრთებს შლის: გზის ისევ
განაგრძობს ბაზვას
და მტერზე მიმსევ
ძალებსა რაზმავს!..
და ვით სიმები
მომართულ ჩანგზე,
გაისმის ხმები
აწ ბრძოლის ჰანგზე!..

—:—

„ჩვენ ვართ მჭედლები,
შურს ვანთხევთ ცრემლზე,
სისხლი და ძალები
რკინათ სდუღს გრდემლზე,
ცხოვრება, ძველი,
არ გვსურს, ვაგლახა,
და მოდის მხსნელი,
ილვიძებს ხალხი!
სამეფო—შმორის
განადგურდება,
სამეფო—შრომის
დასადგურდება!
მაგრამ არ გვარგებს
მის მხოლოთ ლოდნა,
ჩვენ ვაწრთობთ ძარღვებს,
წინ გვიძღვის ცოდნა!..
ცეცხლის გუგუნში
ვსჭედავთ მომავალს,
არ ვტირით „გუშინ"-ს,
წარსულს, წარმავალს,
ოფლის წვიმაში
ვალბობთ ცხელს რკინას,
და რწმენით ხსნაში
რაზმს მივსდევთ წინას!..
ჩვენ არ მოვაკლებთ
ქურას ცეცხლისალს
ლაჩრებს ვამხნევებთ,
ლაჩრებს ვამხნევებთ,
ვაღვიძებთ მძინარს,
მაშვრალთ ტვირთმძიმეს
ვუქრობთ სიმწარეს
და მოციმციმეს
ვქმნით ახალს მხარეს!
მემკვიდრეც ხვალის
იმიტომ გვქვია,
ჩვენს გულმკერდს რვალის,
ვერ ატანს ტყვია!..
ჩვენ ვართ მჭედლები,
შურს ვანთხევთ ცრემლზე,

სისხლი და ძვლები,
ჩვენი, სდუღს გროვმლეზე,
ცხოვრება ძველი
არ გვსურს, ვაგლახი,
და მოდის მხსნელი:
ღლეიძებს ხალხი!..“
და ამ სიმღერით,
ამ დაძახილით,
წინსვლით, ძლიერით,
მაგრამ თან—ფრთხილით,
გუნდს მოსდევს—გუნდი,
თავ-დადებულთა,—
იმსხვრევა ზუნდი,
დამონებულთა,
და ძლიერდება
მათი ლაშქარი!..
სრულ არ ჩადგება
ღელიდგან ქარი,
სანამ ყოფნის ზღვა
არ ასტეხს ღელვას
და ზედ „ცის რისხვა“—
ქუხილს და ელვას,
რომ უქნას სარმა
მავნებელ სამყაროს,
ზედ ნიაღვარმა
გადიხარხაროს,
და გადაჰრეცხოს
ქადით, ტბორებით,
ქვეყანა, ძველი,
ანაშმორები!..
ოი, რით ღირტინავს
წახრილი ქოხი!
მეხივით გრგვინავს
„სოლო ამბოხი“!
ის შეუთავს ისევ,
ბრძოლის გზებს ხაზავს
და მტერზე მიმხევ
კვლავ ძალებს რაზმავს!..
ახალი ქალის,
ახალი ვაჟის,
მთა სდგება ძალის,
უმაგრეს კაჟის!..
და იმ ქალ-ვაჟში
„ამბოხი სული“
ვით ცეცხლი—კაჟში,
არს ჩანასკვული,
ვით „პეტერბურგში“
ცხრა იანვარი,
მძიმე ჯვარით ზურგში
და სისხლის ღვარით!..
ქუჩებში ხალხი:
დედა, ბალღები,
გლოვა და თალხი...
სისხლთან—ძალღები!..
„პეტრე პაველოვსკი“...
ტრუპოვი... პლევე...
„მეორედ მოსვლის“
დღეს ელის ნევა!..
მოსკოვში სწრაფად
დაეცა სერგი...
ხმა ისმის ხაფად:
„ნიკოლოზ, შედრკი!..“
მოსკოვი... ლოძი...
გომელი... ლენა...
და არ ველოდით
უეცრად... სმენა,
—როდესაც მეფის
მეერყე ტვინი,
წინ მოაგებს
ხალხს—რასპუტინი!..
დიდხანს იუბედეს
თირიეს ფეხი
და ბოლოს იგრძნეს,
რომ „გასქდა მეხი“
ევროპის გული
და სარაევო...
აოხრებული
სერბიის ტევა...
მაზურის ტბა და
კარპატის მთები...
ქალი ეერდენი
და ვოგეზები...
ვენა... ქენევა
და ამსტერდამი...
ილევა თხევა...
და დაჰკრა წამმა!

და... შეზანზარდა
სამყარო, ძველი!..
შეირხა ფარდა!..
და უძლეველი
გამოჩნდა რაზმი
მინდორზე ბრძოლის!..
წითელის ალმით
რაზმს—წინამძღოლი
მიუძღვის, მძლე და
ნირ—შეუხრელი...
იქ ოქტომბრის დედა,
მისი აღმზრდელი,
იგიც გამრუდე,
მხნე და გულადი,
ჩაგრულთ მოსარჩლე,
მათი ბელადი,
მათსავე წრეში
აღმოჩენილი,
მათი ნუგეში,
მათი ლენინი!
მათთან შეზრდილი
ძმა, ამხანაგი,
ილიჩს შეილი
ლადოსა აგი!..
დღეს ყველას თვალი
მისკენ უჭირავს,
მას ხელთ აქვს ხმალი,
ის ამ ხმალს ჰპირავს
და აელვარებს
იმედის მზესა!..
ყველა მღელვარებს,
ყველას სახეზე
სიცოცხლის ალერს
გააქვს თამაში,
ხმას, მუსიკალურს,
ბრძოლის გამაში
თუმც ხელს ეხვევა
ტყვიების სტვენა...
და ღრტვინავს ნევა...
და გმინავს სტოლნა...
პირით ცოფსა ჰყრის
ვერაგი მტერი,
ის ქედს არა ხრის
და ბრძოლის ჩქერი
სურს ძირშივე ჩაჰკლას
ცეცხლით და რკინით!
სადღა, აბა, რა ჰქნას?
მთვრალის ქინით!..
იყო კერენსკი
და კორნილოვი,
იუდენიჩი,
კოლჩაკ-ვრანგელი,
მაგრამ არც ერთი
არ დარჩენილა,
როცა დაეცა
უკანასკნელი!
ასე დემხო
ძველი სამყარო,
თუმც სდგას კვლავ მისი
ნაპარტახალი,
მაგრამ ძველს უძევს
წაერთვა თესლი
და ოქტომბერით
იშვა—ახალი!
ოცდა ხუთს ღამით
ასტყვდა სამზე
და დილით იყო
ვაჟ—შეძენილი,
ილიჩს ტანჯვით
გამწვართბული,
მკერდ—ნახოკი
და სისხლ—დადენილი...
მოგვეთა და ბრძენთა
ნახეს ნიშანი:
ცის ჩრდილოეთზე—
ვარსკვლავი, დიდი
ვით კრეტსამბელზე
ცის თაღში მშვიდათ
სჩნდა კანდელივით
გადმოჩაკიდით.
სთქვეს: „დაიბადა
სამყაროს მხსნელი!“
და ნახვა მისი
მოუნდა ყველას:
ქვეყნის ძლიერნი
ხედებოდენ სამტროთ
ჩაგრულნი მასში,

ხედავდენ შველას!
ყველას ხიბლავდა
თვით გარეგნულად,
ხუთ ქიმიანი
ვარსკვლავის სახეთ,
თითქოს ქვეყნის მხსნელს
ცით შექმა ჰქონდა,
თან აშინებდა:
„მოდით და ნახეთ!..“
და იყო ეცხო
შესახედავათ
ცის ლაჟვრად თაღზე
ცეცხლის ბეჭედათ!
რომ სინამდვილე
არ ყოფილიყო,
ზღაპრული ფიქრით
დაგვეჭვებდათ,
ეჭვიც... ეჰ, ბევრის
გულს აღიბეჭდა...
ის კი უეჭველი
ეკიდა ცაზე!
დრტვინავდა ნევა...
გმინავდა სტოლნა.
და ჯანყი იდგა
ბალტიის ზღვაზე...
დაულით ხახა
ქარხნის საყვირებს
და უჩვეულო
ეძლით ტონი,
თითქოს ეს იყო
მეორედ მოსვლა
და ძრწოდა ძველი
იერიქონი!
მიწა ისროდა
ცისკენ მაშხალებს...
ეს საზეიმო
არ იყო ქცევა:
იმ უჩვეულო
ვარსკვლავის ციდგან
სერდათ მოსხლეტა
და ჩამოქცევა!..
მოვიდნენ მოგვნი,
სთქვეს: „დაიბადა!“
მათ ავ-განზრახვით
შეხედა იროდი:
წადით, იხილეთ
ნორჩი და მისი
სამეფოც, მთელის
სანაპიროთი...
მოდით, მოუწყეთ,
რომ მეც ვიხილო
და მოწიწებით
ეუძღვნა თაყვანი“...
გულში კი ჰფიქრობს:
„ახალ შობილის
სისხლით შევეგებო
უნდა აქვანის!...“
ეჰ, რამდენს ლაზვარს
გადმოუჩითხია
უმანკო სისხლი,
ჯერ აუდუღი!..
სისხლის ღვარებმა
შეტბორეს ნევა...
ზღვას გასწევდა ცხელი
ოშხივრის ბუღი!..
„მეფის სოფლის“ მხრიით
დაიძრა მტერი,
საბედისწერო
იყო მოწოლა!..
ასე დაიწყო
„უკანასკნელი
და გადამჭრელი
სასტიკი ბრძოლა“!..
ჩაგრულთ ბელადი
უჯდა ტელეფონს
და მსწრაფლ აძლევდა
ბრძანებებს, მკაცრებს:
გმირებს უნდოდა
წახალისება
და შეძახება
მშიშრებს და ლაჩრებს...
და მთელის ღამით
არ შეწყვეტილა
ტყვიის მფრქვეველთა
მკაცრი კაკანი:
თოფს—ზარბაზანი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დაუძინებელდა
და მაუზერისა
ძიდევ—ნაგანი...
დილაზე მტერმა
დასტოვა ველი...
ამ, რა ლამაზი
იყო ეს დილა!
და შემდეგ დევნა
გაქცეულ მტრისა
მწუხარის ზინდაპერის
არ შეწყვეტილა.
ღამით მან ტევა
ქვლავ განაახლა,
ცეცხლში შეიჭრა
ახალი წყება!
ეჰ, ვით იქნება
ამ ღამეების
ისე ადვილით
გადავიწყება?!
პეტერ გოფის მხრით
ბეცემდა ქვევითი
და გატჩინოს მხრით
კავალერია...
— აბა, მუშებო,
ბარრიკადებში!
— მეზღვაურებო,
თქვენი ჯერია!..
და ბრძოლის ველი
რომ ბობოქრობდა,
მე ზღვა ეგონათ
უკანასკნელებს:
სტეპენით ხდებოდენ
კავალერიას
და მკერდს უშვერდენ
ტყვიის მფრქვეველებს!..
ეჰ, ნევა! ნევა!
ბევრი სისხლის ღვრის
შენ ხარ მოწამე
და გადამხედი,
მაგრამ შეტევა
გულზვიად მტრისთვის
შენ არ გსმენია
უცრო თავხედი!
რა იყო მასთან
რაზინის ჯანყი,
ან პუგაჩოვის
ამბოხი ტევა?
ამ ისტორიულ
შემთხვევის გამო,
თვით ვოლგაც შენს წინ
თავსა ჰხრის, ნევა!
შავ შარვლებით და
ლურჯ ხალათებით
მეზღვაურებო,
ხელში თოფებით,
თავ-გამეტებით
უტევდენ მტერსა
და აწვებოდენ
გულ-გაცოფებით!..
ასე ეგონათ,
ომში კი არა,
ლხინში არიან
ღვინით მთვრალები:
მათი თოფები
მტერს—ცეცხლს აყრიდა
და—მწველს ნაკვერჩხლებს—
მათი თვალები!..
რა გაუძლებდა?!
აკი გასტეხეს
მტრისა სიმედგრე
და შემოტევა!
მსგავსი კვეთება
და გამძლეობა
ჯერ ქვეყნად არც შენ
გსმენია, ნევა!
ამბობენ, რომ ამ
სიმედგრისათვის
დღეს ყველა ჩვენში
სცოცხლობს ლენინი!
ეს თავისთავად
ნათელი აზრი
იმ ღამეს იქნა
აღმოჩენილი.
ბრძოლას ის თვითონ
ხელმძღვანელობდა,
ვინც აუმხედრა
ძლიერთ—მონები:

მისგან იღებდა
ცნობებს რადიო
და წკრიალებდენ
ტელეფონები...
ის თვითონ ქმნიდა
სწერდა კანონებს
და მიაფრენდა
ავტოს—ავტოზე,
რომ იქ, სანგრებში,
სადაც უჭირდა,
მიშველებოდენ
თავიანთ დროზე.
და მთელს ბრძოლის ველს
იმ ბნელ ღამეში
მისი ელვისებრ
სერავდა თვალი:
მას მორჩილობდენ
ყველგან ტყვიები
და ტყვიისავით
ის იყო მალი!..
ეჰ!.. ქვეყნის ყველა
მთავარ სარდლებმა
იმ ღამეს მის ფერხთ
დაჰყარეს ხმლები:
მან უჩვეულო
მოიგო ბრძოლა
და გააფასა ყველა სარდლები!
და უჩვეულო
ბრძოლის ეს ცეცხლიც,
მასში იმ ღამეს
აღმოჩენილი,
ჩაუმქრალია
დღესაც ჩვენს გულში
და ყოველს ჩვენში
სცოცხლობს ლენინი!
სცოცხლობს ლენინი
და ოცდახუთი.
ვით ლენინგრადი,
და ოქტომბერი,
არ გვავიწყდება
ეს შავი ღამე
და ჩვენი დროშის
წითელი ფერი!..
არ გვავიწყდება
ვოლგა, ერმაკი,
სტენკა რაზინი
და პუგაჩოვი.
მათ ბევრი დასცეს
სასტიკ ბრძოლაში
ხალხის მჩაგვრელი
და სისხლის მწოველი..
არ გვავიწყდება
„მსხვერპლიც პირველი",
მსხვერპლთა რიგების
გამომწვეველი,
და თვალწინ გვიდგას
მთელი ცხოვრება,
როგორც უსაზღვრო,
წამების ველი!..
აჯანყებული
გლეხი კაზაკი,
ეს ავაზაკი
ვოლგის და დონის,
ქარხნის მუშები,
თუ ბურლაკები,
მძიმე ჭაპან ქვეშ
მცვეთელნი ლონის...
გარდახვეწილნი
აქსორიებათ
შორი ციმბირის,
ტაიგის, ლენის...
ლუკმა პურისთვის
ოფლის და ცრემლის
და ღვლე სისხლის,
ჩამონადენის,
წითელი ბრძოლის
პიონერები,
ზღვა-მოძრაობის
შორი გუნდები!..
მერამდენეჯერ
ვახსენებ მე მათ!
და კვლავაც რამდენჯერ,
დავუბრუნდები!..
არ გვავიწყდება
ჩვენი გლეხობა,
ყოველთვის რწმენით

გამომზირალი!
ბაქო, ტფილისი,
ბათომი, ფოთი
იზურგეთი და
ნასაკირალი!..
ცხრა იანვარი,
ცხრაას ხუთი წლით,
ოქტომბერით და
დეკემბერითა...
კვლავ თორმეტი წლის
უბედო ღამე,
მდიდარ შიგნით
ჩანგის ჟღერითა!
არ გვავიწყდება
არც თებერვალი,
„ჩვიდმეტი წელი",
იელისიანი!..
ბრძოლა სასტიკი,
შვების მკერვალი,
რწმენით სავსე და
ხალისიანი!..
არ გვავიწყდება
კვლავ **ოქტომბერი.**
ნევა, კრონშტადტი
და ლენინგრადი,
არ გვავიწყდება
ხანგრძლივი თნევა
და შორი ნატვრის
ახდენაც ცხადი!..
დღეს მთელი ქვეყნის
ჩაგრულთა უბნებს
ლენინგრადისკენ
უჭირავს თვალი,
სადაც პირველად
მიწიდგან—ცისკენ
საგამარჯვებო
აიჭრა ალი!
ქედს იხრის მის წინ
ეხლა კრონშტადტი,
აქ—პეტერგოფიც,
გატჩინო, პსკოვი...
ასე გამტკიცდა
ჩაგრულთა ძალა
და ლენინგრადით—
აღსდგა მოსკოვი!
აღსდგა მოსკოვი,
სად ალმახკომი
დღეს კრებებს მართავს,
კანონ—მდებელი,
და აწ მსოფლიო
დიდი კომუნაც
აღარ დარჩება
ოცნებელი!
ამას ღაღადებს
უტყუვრად კრემლი,
და ადასტურებს
მას კომინტერნი!
და ბაბილონით—
მოსკოვისაკენ
განახლებულნი
ილტვიან ერნი...
მათ მოუწოდებს
„სული ამბოხი"!
მას უთხზავს ოდებს
ღარიბთა ქოხი,
და ბრძოლით შექმნელი
ქვეყნის, ახალის,
მტკიცდება ხელიც,
შემოქმედ ძალის!
გზა, მისწრაფებას
ამ ძლიერ ხელის..
მით განახლებას
მსოფლიო ელის!
წინ ილტვის დროცა
და დამშვენენ
მას უძღვის დროშა,
ილიჩო, შენი!..

ნ. ზომლეთელი.

1) ვოლხოვსტროის ამშენებლები პირველი მარჯვნიდან, ვოლხოვსტროის გამგის მოადგილე ამხ. ვ. ჯიქია. 2) ლონდონის—ცეპელინიდან 3) წყალდიდობა ევროპაში. ნახევრად ჩაძირული შენობა ჰუნგრეთში. 4) გერმანული ექსპრესი—სისწრაფის რეკორდი. 5) რადიუმის აღმომჩენელის კიურის მეუღლე აღმომჩენის მონაწილე. 6) კომპოზიტორი ვერდი, გარდაცვალებიდან 25 წლის შესრულებისათვის. 7) გერმანელი მწერალი რომანტიკოსი ჰოფმანი, დაბადებიდან 150 წ. შესრულების გამო. 8) პროფ. აინშტაინი, ლონდონის ასტრონომიული საზ-ბის მიერ დაჯილდოებული უმაღლესი საჩუქარით, რელატივობის თეორიის დამტკიცებისათვის. 9) იშვიათი ფოტოგრაფიული სურათი გერმანიის ექს-იმპერატორი ვილჰელმ II-ს გაქცევისა. ვილჰელმი ჰოლანდიის საზღვარზე ელის მატარებელს. 10) ს.ს.ს.რ. სრულუფლებიანი წარმომადგენელი ჩინეთში—ამხ. კარახანი ჩინეთში მომხდარ უკანასკნელი ამბებისათვის. 11) 21 წლის გოეთისი—რკინის მჭედელი. 12) ნიუ-იორკის კონკურენტი ქ. მიამი, (ფლორიდა) რომელიც შენდება რკინის და ბეტონის შენობებით.

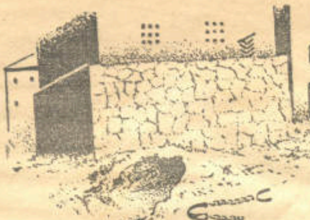

ქუთაისის ციხის ბჭირებში

ქუთაისის საგუბერნიო ციხე 1907 წ. სავსებით გაჭედილი იყო პოლიტიკური პატიმრებით. მოჰყავდათ ტუსაღები, თითქმის ყოველდღე და ყოველ კვირაში, ასობით გზავნიდენ ადმინისტრატიულად გადასახლებულ ეტაპებს, მაგრამ ციხეს მაინც არ ეკლდებოდა, ის მუდამ სავსე იყო. მის მუდმივ მკვიდრს შეადგენდენ სხვა და სხვა პროცესის მონაწილე, ის პოლიტიკურები, რომლებიც მიცემული იყვნენ სამართალში, ცნობილი 101 და 102 მუხლის ძალით: ზოგი „ყვირილის რესპუბლიკის“ და ხაზინის გაცარცვის პროცესის, ზოგი „ბელაგორის“, „რაჭალეჩხუმის“, „ზუგდიდის და გურიის“ „რესპუბლიკის“ და სხვა და სხვა. ისხდენ წლობით და მოელოდენ გასამართლებას, რომლის შედეგი, ცხადია, იქნებოდა კატორღა, გამასწორებელი რაზმი, ან სამუდამო გადასახლება...

ციხეში ისხდენ ისეთი პოლიტიკურები, რომლების 3-4 საქმე უკვე გაერჩიათ და 40-50 წლის კატორღა ხუროზე ეკიდათ. კიდევ შეიძლება 2-3 საქმე გარჩეულიყო და რამოდენიმე ათეულ წლის კატორღაც მიმატებოდათ, თუმცა თითოეულს მოუწევდა კატორღაში გატარება ერთ-ერთ საქმეზე, რომელზედაც კატორღის ვადის მაქსიმალური წლები მიელო, დანარჩენი უქმდებოდა.

იქ ისხდენ ევრეთ წოდებული „სმერტნიკების“ კამერებში ისეთებიც, რომელთაც სიკვდილით დასჯა მოელოდათ. ყველა ესენი, რალა თქმა უნდა, გაქცევაზე ოცნებობდენ, სულ ხვრელის გაყვანის გეგმებს აწყობდენ, მაგრამ ციხის გამოცდილ ადმინისტრაციასაც არ ეძინა და ისე ოსტატურად ჰქონდა მოწყობილი ციხის დაცვის აპარატი, რომ ყოველგვარი ცდა და მუშაობა ამ ნიადაგზე უნაყოფოდ რჩებოდა. თუ საქმე გარედან არ მოეწყობოდა, შიგნით მოწყობაზე ფიქრი უიმედო იყო.

ეს იმას კიდევ არ ნიშნავს, რომ ცალკე შემთხვევები თითოეულის გაპარვის, უკეთ რომ ვსთქვათ „გაძვრენის“, არ ყოფილიყო შესაძლებელი. ამგვარი ორი შემთხვევა იყო სწორედ 1907 წელს. პირველი, როცა ზაქარია გურული მოხერხებულად გადაძვრინეს „ნახვის დღეს“, იმ პატარა სარკმლის გვარ ამონაჭრიდან, რომელიც სანოვაგის, თუ საცვლების გადასაცემად აქვს დატანებული მავთულის ბადით დაბლანდულ კედელს, რომლის იქით-აქეთ ტუსაღები და მათი მნახველები დგანან. ამ სარკმელთან მდგომი მეკარე, რომელსაც ევალებოდა გადასაცემების გასინჯვა, მოსყიდული იყო და ზაქარიას თვალი აარიდა. მეორე შემთხვევა კი, ეს ათრასიონ მერკვილაძის ახალგაზრდა რაზმელის, დაუვიწყარი ამბაკო სამანიშვილის, გაქცევა იყო. ამბაკო თან გაიყოლიეს ეტაპში ამხ. კოტე ცინცაძემ და მიშა ზიბინეიშვილმა სხვის მაგიერ, რომელიც განგებ ავად გამხდარი საავადმყოფოში იწვა. დავუბრუნდეთ საგანს, საჭირო იყო ისეთი ხვრელის გაკეთება, რომლის შემწეობით შესაძლებელი ყოფილიყო პოლიტიკურ ტუსაღების მასიური გაქცევა.

ამის შესახებ ციხეში ყოფნის დროს, პირველად ამხ. კოტე ცინცაძე მოელაპარაკა იქაურ ამხანაგებს და შეპირდა გადასახლებიდან დაბრუნებისთანავე საქმეს შესდგომოდა.

როგორც მახსოვს, ვიატკის გუბერნიიდან გამოქცეული, კოტე ქუთაისში ჩამოვიდა 1907 წლის, სექტემბრის პირველ ნახევარში. ამხანაგების მეტად ვიწრო წრეში მაშინვე გადაწყდა დაგვეწყო გარედან ციხეში დიდი ხვრელის გაყვანა, რამდენადაც შეიძლებოდა კონსპირატიულად. ამიტომ ეს საკითხი ორგანიზაციაშიც არ დასმულა. რამდენადაც ვიცი, მენშევიკებიდან პირველ დღეებში ამ საქმეში ამხანაგებს დახმარებას უწევდა მხოლოდ ზაქარია გურული.

ქუთაისის საგუბერნიო ციხეს სამხრეთით უვლიდა ობოლონის ქუჩა. ამ ქუჩის მეორე მხარეზე თავში იყო არველამ ფანცხავას ერთ სართულიანი გალავან შემოვლებული სახლი, სწორედ ციხის პირდაპირ. ციხის გალავანსა და ფანცხავას სახლს შუა, მაშასადამე, გადიოდა ობოლონის ქუჩა. ციხის გალავნიდან ციხის შენობამდე იყო ციხის ეზო. ერთი სიტყვით, მანძილი სახლსა და ციხეს შუა იყო დაახლოებით 10-12 საჟენი. შიგნით, ციხის გალავანსა და ციხის კედელს შორის, დადის და ყარაულობს სალდათი. გარეთ, ობოლონის ქუჩის კუთხეში, სწორედ „ფანცხავას სახლის კარებთან, დგას საყარაულო ბუდკა“ და სახლსა და ციხის გალავანშუა დადის სალდათი. თუ გა უდან ხვრელის გაყვანა გადაწყდებოდა, უეჭველად სახლიდან უნდა დაწყებულიყო და ამ შემთხვევაში ყველაზე მეტად მოკლე მანძილი აქ იყო, რადგანაც ამ სახლიდან დაწყებული და სწორ ხაზზე გავლილი ხვრელი მიადგებოდა ქვეითა სართულის „სეკრეტს“ იატაკს ქვეიდან. გადაწყდა ხვრელი სწორედ ფანცხავას სახლიდან დაწყებულიყო. ერთმა გარემოებამ მეტად შეგვიწყო ამ შემთხვევაში ხელი. სახლი ცარიელი აღმოჩნდა. საქმე ისაა, რომ ფანცხავას სახლი, მეტად შემჩნეული იყო ციხის ადმინისტრაციის მიერ, რადგანაც ციხის ზემო სართულის დერეფნის ფანჯრები ამ სახლის პირდაპირ დაჰყურებდა, და წინაალმდეგ აკრძალვა-გაფრთხილებისა, ყოველთვის ხდებოდა ხოლმე ფანცხავას სახლიდან მუნჯური ლაპარაკი, სხვა და სხვა ნიშნის ჩვენებით პოლიტიკურებსა და მათ ნაცნობ-ნათესავთა შორის. სწორედ ამ მიზეზით ფანცხავას სახლი დააცლევინეს, თურმე ხვრელის დაწყების წინა ხანებში. ეს კი ჩვენთვის, სწორედ რომ მისწრება იყო.

საჭირო იყო ამ სახლის დაქირავება, მხოლოდ მდგმურები, უეჭველად ჩვენი კარგი ამხანაგები უნდა ყოფილიყვნენ. აბა, სხვა ვინ მოიძულებდა თავს! ასეთებიც აღმოჩნდნენ: ჩვენი ძველი ამხანაგი ერემია ლომთათიძე (წინეთ არალეგალური ლიტერატურის საწყობის გამგე, რომელიც მე მებარა), ამხ. მარო ბოჭორიძე (ვითომ მისი ცოლი) და ამხ. ნატაშა კალანდაძე (ვითომც მისი და). შემდეგ ჩვენი განსვენებული ამხანაგის, ტკაკი დალაქიშვილის, ცოლი. აი, ეს „სამება“ ერთი დიდი განზრახვით გატაცებული ბინავდება იქ. რა თქმა უნდა, ყველა სხვა და სხვა გვარების პასპორტებით. ერემია ეძესი თვით ქირაობს ამ სახლს. ქირას წინდაწინ იხდის. მოაქვთ ჩემი სახლიდან ჩემი ყოფილი მეუღლის, ამხ. ლოლა ზიბინეიშვილის, კუთვნილი საქსოვი მანქანა თავისი მოწყობილობით. ფანცხავას სახლიდან შეწყდა მუნჯური ლაპარაკი. ამ ამბით ციხის ადმინისტრაცია, უეჭველია, კმაყოფილი გახდებოდა. ეს სახლი გადაიქცა „საქსოვ სახელოსნოდ“. ფანჯრებზე და აივანზე გამოიფინა სანიმუშოდ კაცის

ბარონ ბიბინეიშვილი 1910 წ.

წინდები და ქალის „ჩულქები"... ახლო-მახლო მეზობლებს მოეფინა ხმა წინდის საქსოვი სახელოსნოს გაღების და შეკვეთები შეკვეთებზე მოსდის. ეს ახლო-მახლო მცხოვრები მეზობლები, განსაკუთრებით ციხეში მოსამსახურეებიდან შესდგებოდა. ამ „შემჩნეულ სახლსა და ციხეს შორის ერთბაშად მუნჯური ლაპარაკის შეწყვეტამ ჩვენს მდგმურებს ციხის ადმინისტრაციის თვალში დიდი ნდობა მოუპოვა.

გვირაბის კეთება უნდა დაწყებულიყო და დაიწყეს კიდეც სახლის სარდაფიდან. გამონათხარი მიწა თვით სარდაფში უნდა დარჩენილიყო. მიტანილ იქნა სათხრელი იარაღები და სხვ. კოტე ცინცაძე და ბაჭუა კუპრაშვილი ქიათურიდან გამოწვეულ ორ მაღნის მუშასთან ერთად შეუდგნენ ხვრელის თხრას. რამდენადაც მახსოვს, ხვრელზე მუშაობდენ აგრეთვე ჩვენი დაუვიწყარი ამხანაგები (რომლებიც დღეს ცოცხალი არ არიან) ილიკო ჭაჭიაშვილი, აკაკი დალაქიშვილი და კოსტა ფარჯიანიძე. სამუშაო იარაღები მეტად პრიმიტიული იყო და რამდენადაც მეტს სთხრიდან და შორს მიდიოდენ, იმდენად მუშაობა უფრო და უფრო ძნელდებოდა. ჰაერი არ ყოფნიდათ, სანთელი უქრებოდათ და სუნთქვაც უძნელდებოდათ... თუ არ მათსავით ძლიერი სულის და მტკიცე ნებისყოფის მქონე და რევოლიუციონურ მგზნებარე ცეცხლში ფოლადივით ნაწრთობი პიროვნებები, მაგ საქმეს ბოლომდე ვერ მიიყვანდენ...

ასე დიდებულად დაწყებული საქმე, რომლის დასრულებას სულ ცოტა-ღა უკლდა, ერთმა უბრალო შემთხვევამ კინაღამ დაღუპა... სახლის პატრონს, ფანცხავას, რაღაც ამბავი ყურში ჩაცდენოდა, თუ უსახელო წერილი მიეღო: „შენი სახლიდან „პოდკოპი" გაჰყავთ ციხეზეო". იმ წამსვე მოვარდნილიყო სახლში და სარდაფში ჩასვლა განეზრახა. მაგრამ სარდაფში ჩასვლის ნება, რა თქმა უნდა, ჩვენებს არ მიეცათ. მგონი, ეთქვათ: ბინის პატრონი აქ არ არის, მას აქვს გასაღები და შემდეგ მოდიო. ის რომ წამოსულიყო, სათვალთვალოდ ერემია გამოდგომოდა, არსად საეჭვო ალაგას არ შეუხვევსო... მაშინვე ჩემთან მოვარდა და მაცნობა ეს ამბავი. თითქო მეხი დამეცა თავზეო, ისე იმოქმედა ჩემზე ამ ყოვლად მოულოდნელმა ამბავმა. ამხანაგებზე საშინლად გავჯავრდი: „როგორ არ გრცხვენიათ ასეთ გამოცდილ ხალხს, რომ ვერ მოიფიქრეთ ფანცხავას იქვე დატუსაღება. ვეება ვაჟკაცია, ჩაგებათ გვირაბის სათხრელად და ორ თქვენ ოდენას გააკეთებდა. თან ვაიძულებდით, რომ წერილი მოეწერა ცოლისთვის: უცბად თბილისში წასვლა მომიწია სასწრაფო საქმეზე და ერთ კვირაში დავბრუნდები-თქო. იმ წერილს კი თბილისიდან გამოვუგზავნიდით. ახლა კი გვიანღაა. რა თქმა უნდა, გაცემას ვერ გაბედავს, მაგრამ მას შეუძლია ყოველგვარი პირობები გვიკარნახოს და ჩვენც იძულებული ვიქნებით შევუსრულოთ მეთქი. ერემია ყველაფერში დამეთანხმა, მხოლოდ თავი ამით იმართლა: „ისე მოულოდნელად დაგვეცა თავს, რომ ველარაფერი მოვიფიქრეთო".

აშკარა იყო, ერთად-ერთი გამოსავალი ამჟამად ის იყო, რომ ვინმე გავლენიანი პირის საშუალებით მოვლაპარაკებოდით და პირობა მიგვეცა, თუ რომ ზარალი მოუვიდოდა, ჩვენ გვეზღო. ასეთი გავლენიანი პირი, რომელსაც ფანცხავა დაუჯერებდა და ჩვენც აშკარად შეგვეძლო გაგვემხილა ყველაფერი, იყო ძველი რევოლიუციონერი და იმ დროს ცნობილი საზოგადო მოღვაწე გიორგი ზდანოვიჩი. საჭიროდ ვსცანით ზდანოვიჩთან მოსალაპარაკებლად წაგვეყვანა მენშევიკი გრიშა ლორთქიფანიძე. კოტე და ერემია წავიდენ გრიშასთან და მისი თანხლებით კი გიორგი ზდანოვიჩთან. ზდანოვიჩმა მისცა ფანცხავას 3000 მანეთის ვექსილი და ამით ჩააჩუმა.

სექტემბრის 25-ს, საღამოს, გვირაბი მზად იყო. გვირაბში გასვლა უნდა მომხდარიყო პოლიტიკურების საერთო სეირნობის დროს, ე. ი. საღამოს 4 საათზე. გადაწყდა მეორე დღეს, 26 სექტემბერს (ძველი სტილით), საღამოს, 4 საათზე უნდა დაეწყო გამოსვლა. ყოველივე წვრილმანი წინდაწინვე იყო გათვალისწინებული და მთელი ამ საქმის ორგანიზაცია საათივით აწყობილი..

გარეთ შემუშავდა და გაიგზავნა ციხეში გასაქცევ ამხანაგთა სია და გასვლის რიგიც. სიაში მოხვდა სულ 37 ამხანაგი. ციხეში შექმნილი იყო ამხანაგების ვიწრო წრე, რომელსაც ორგანიზაციულად უნდა ჩაეტარებინა ციხიდან ამხანაგების გაშვება. ერთი მაშინ გაქცეული ამხანაგი (ლეო ქიაჩელი) ასე აგვიწერს ციხეში გამომუშავებულ და გატარებულ გეგმას: „მუშაობაში ჩააბეს ადმინისტრატიული წესით დაპატიმრებული საიმედო ამხანაგები, რომელთაც გაქცევა არ ესაჭიროებოდათ. ერთს მათგანს ევალებოდა № 1 „სეკრეტთან", სადაც ხვრელი იყო გამოყვანილი, გაქცევის დროს დარაჯობა. მას უნდა ჰქონოდა ორნაირი ცხვირსახოცი—წითელი და თეთრი. თუ საფრთხე არ იყო მოსალოდნელი და გზა ხსნილი იყო, მას ეჭირა ხელში თეთრი, და პატიმრებიც რიგ-რიგად ეზოდან „სეკრეტში" შედიოდენ ხვრელში ჩასაძრომად. თუ რაიმე მიზეზით გამოსვლა შეჩერებული უნდა ყოფილიყო, ამ ამხანაგს წითელი ცხვირსახოცი უნდა დაეჭირა ხელში. ამის დამნახველი, გასაქცევ რიგში ჩამდგარი პატიმარი, „სეკრეტში არ უნდა შესულიყო და მანამ უნდა ეცადა, სანამ წითელი ცხვირსახოცი „სეკრეტთან" მოდარაჯე ამხანაგის ხელში თეთრით არ შეიცვლებოდა.

მეორე ამხანაგს ზემო სართულში უნდა ედარაჯა... იგი ფანცხავას სახლს გადამყურე დერეფანში ფანჯარასთან უნდა მდგარიყო და იქიდან ედევნებია თვალ-ყური, თუ, ვინიცობაა, სახლიდან რამე ნიშანს აჩვენებდენ. მის განკარგულებაში იყო შიკრიკი, რომელიც მყისვე ძირს სართულში აცნობებდა ყველაფერს, თუ ამას საჭიროება მოითხოვდა. გარდა ამისა, საერთო ეზოში სიით ხელში დადიოდა ერთი ამხანაგთაგანი და რიგ-რიგად, სიის თანახმად, სრული წესრიგის დაცვით, უბნებოდა მორიგს,—შენი დროა და რიგი, წადიო.

ესეც ნელი ნაბიჯით, თითქო სეირნობა მოსწყენოდა, გაემართებოდა ციხისაკენ და „სეკრეტისაკენ" მიემურებოდა. მის გასვლას რიგის მაჩვენებელს ეზოში სათანადო ნიშნებით აცნობებდენ, და ისიც შემდეგს გამოისტუმრებდა ჯალდო სეკრეტისაკენ. ადმინისტრატიულ პატიმარს, ვიკტორ ქავთარაძეს, დავალებული ჰქონდა ციხის დუქანში ქვეითა სართულის ზედამხედველის გართობა. იგი უნდა შეექცია მას მსუქანი ქათმის ხორცით, რაც წინასწარ იყო დამზადებული მის პატივსაცემად. თომა ჩუბინიძის „სეკრეტში" (ზემო სართულში, ციხის ეკლესიის პირდაპირ) სიაში მოქცეულ ამხანაგების სეირნობის და-

წყების წინ გასამხნევებლად კონიაკს ასმევდენ. არ ვიცი, ვისი რჩევით ხდებოდა ეს. თვითონ კონიაკის რა მოგახსენო, ხოლო მისი სმის პროცესი კი მართალია გამამხნევებელი იყო. სათითაოთ შეიხმობდა თომა „გასაქცევს“ თავის „სეკრეტში“, მიიყვანდა კუთხესთან და საიდუმლოდ გადააკვრევინებდა კონიაკს. „აბა, შენ იცი, არ შეშინდეო!“ ეს ადამიანის ერთგვარი მღვდელმოქმედებას მოაგონებდა და, სწორედ ისე მოქმედობდა, როგორც ზიარების მიღება ღრმად მორწმუნეზე.

გარეთ, გამოსვლის დაწყებამდე, მომუშავეთაგან სახლი უკვე დაცარიელებული იყო. იქ დრომდე, სანამ ტუსაღების გამოსვლა დაიწყებოდა, დარჩენ მხოლოდ სახლის მდგმურები: ერემია, მარო და ნატაშა. ციხის გარშემო სხვა და სხვა ალაგას ეტლი იდგა და თითო-თითოდ მიდიოდენ ეტლთან ამხანაგები. გამოქცეულმა ამხანაგებმა იცოდენ, თუ რა პაროლით უნდა მიემართათ ეტლთან მდგომ ამხანაგებისათვის და შემდეგ ისინი ბინებზე მიჰყავდათ. უმეტესი წილი ამხანაგებისა, ზოგი ეტლით და ზოგი ქვეითად, მოადგა გიორგი ჩხაიძის სასტუმრო „გურიას“, სადაც მე ვუცდიდი მათ რამდენიმე ამხანაგით და იქიდან ვგზავნიდი სხვა და სხვა ბინაზე თითო ამხანაგის თანხლებით.

აქ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ სრული ჭეშმარიტებაა თქმულება: „რევოლიუციის მოხდენა უფრო ადვილია, ვიდრე მის მონაპოვართა შენარჩუნება“-ო.... ასეა თითქმის ყოველ საქმეში და ეს ამ შემთხვევაშიც გამართლდა... პირველად ყველაზე ძნელი საქმე გვირაბის გაყვანა იყო, მთელი ჩვენი ყურადღება აქეთკენ იყო მიქცეული, ხოლო სხვა რამეზე თავს არავინ იტკივებდა. ყოველ შემთხვევაში, გაქცევის შემდეგ მათი შენახვა მეტად იოლად მიგვაჩნდა... სავსებით მართალია ამხ. კოტე ცინცაძე, როცა ამბობს: „უნდა ითქვას, რომ ციხიდან გაქცევის ორგანიზაცია უფრო ადვილი გამოდგა, ვიდრე გაქცეულ ამხანაგების მოვლა... საჭირო იყო ბევრი ამხანაგებისათვის ბინების გამოცვლა, ფულისა და ტანისამოსის მიწოდება, რკინის გზაზე გადაყვანა და თბილისში მათი გამგზავრება, პირის სახის შეცვლა, პარიკები... ერთი სიტყვით, საქმე ბევრად უფრო რთული იყო, ვიდრე მიწის თხრა და მათი იქიდან გამოყვანა“.

ხუმრობა ხომ არ არის, პატარა ქალაქ ქუთაისის დიდ საგუბერნიო ციხეში შეჰყავთ მთელი 12-13 საჟენის მანძილზე ხვრელი კი არა, როგორც ჩვენ ვეძახდით, არამედ მთელი გვირაბი, თაღებ გამაგრებული, სავსებით განათებული და იქიდან გაჰყავთ 40-მდე მძიმე პოლიტიკური დამნაშავე, რომელთაც მოელოდათ ჩამოხრჩობა, კატორღა, ციმბირი.... გაჰყავთ დღისით, ნაშუადღევის 4 საათზე, თითქმის მთელი თავის მუშაობის შემდეგ...

თუ ასე მოხერხებით და გაბედულად ჩატარებულმა ამ დიდმა რევოლიუციონურმა აქტმა მშრომელ მასაში გამოიწვია უდიდესი ენტუზიაზმი, სამაგიეროდ, საზოგადოების მეშჩანური ნაწილი მეტად დააფრთხო... ასეთ პირობებში ვინ გაიკარებდა სიახლოვეს შესანახად და დასამალავად ციხიდან გაქცეულ პოლიტიკურ დამნაშავეს!.. თუმცა სამართლიანობა მოითხოვს სიამოვნებით აღინიშნოს, რომ ქუთაისის მოწინავე საზოგადოება, განსაკუთრებით, თავად-აზნაურთა წრიდან, არა თუ თანაგრძნობით შეხვდა ამ საქმეს, არამედ ზოგი მათგანი დიდ დახმარებასაც არ იშურებდა... ვისაც კი მივმართავდი ბინისთვის, ყველა მზად იყო... ამ ნიადაგზე წმინდა წყლის კურიოზებსაც ჰქონდა ადგილი. მაგალითად, ტენგინის პოლკის ჯარისკაცი პოლიტიკური დამნაშავე—მოსე ბეიტლერი დამალულ იქნა გუბერნატორის კანცელიარიის ჭერში, იმავე კანცელარიის სხვილი მოხელის ბადუა ჩიქოვანის წყალობით. ბეიტლერთან მსვლელობდა და მისთვის საჭმლის მიწოდება მანვე იდვა თავზე. ყველაზე მეტ დახმარებას გვიწევდა ოზურგეთის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი კოწია ერისთავი. ამ საქმეში მისი გამბედაობა პირდაპირ რაინდული იყო. გაქცეულთა შორის ყველაზე დიდი პოლიტიკური დამნაშავე, დაუვიწყარი თომა ჩუბინიძე, კ. ერისთავმა ხელი-ხელ გაყრილი გაატარა ქუთაისიდან რიონის სადგურამდე და თბილისში გაამგზავრა... თუ რა დიდი გამბედაობა იყო ეს მისთვის იმ დროს, ამაზე ლაპარაკიც მეტია....

სამაგიეროდ, მეშჩანებს (თუ სახეში არ მივიღებთ ზაქარია გურულის რამოდენიმე დღის მუშაობას და გრიშა ლორთქიფანიძის დახმარებასაც) თითიც არ გაუნძრევიათ და არც ერთი გროში არ გაუღიათ....

ყველა ვინც გაუშვით დამზადებულ ბინაზე, შეიძლება ითქვას, რომ საიმედოდ იყვნენ დაცული, გარდა 4-5 ამხანაგისა, რომლებიც, ალბად, არ ენდვენ ქალაქსა და ჩვენს ბინებს და, როგორც კი თავისუფლად ამოისუნთქეს, მაშინვე შინისკენ გზას გაუდგენ. ისინი მუხიანის სადგურზე შეიპყრეს და ციხეში დააბრუნეს. მათ შორის იყო ამხ. გედენია კაჭარავა. რამოდენიმე დღის შემდეგ, მივიღეთ ცნობა, რომ ორ ამხანაგს: ქიჭიკო ასათიანს და ლეო ქიაჩელს, გოდოგანის ტყეში არეოდათ გზა და მათ ჩამოსაყვანად გავგზავნეს ამხ. გიორგი ქვანია და ქუთაისში დავაბინავეთ.

გადამეტებული არ იქნება, ვსთქვათ, რომ გაქცეულებისათვის ბინების შოვნისა და მათი გამოწყობა გამგზავრების მთელი სიმძიმე მე დამაწვა თავს, როგორც ადგილობრივი პირობების და მოსახლეობის საუკეთესო მცოდნეს. ახლა რომ მაგონდება, მიკვირს,—არა ის დაუცხრომელი ხალისი და უსაზღვრო ენერგია, რომელიც არ მაკლდა, არამედ ის, თუ სად ჰქონდა ადმინისტრაციას თვალები, რომ ჩემს უსაზღვრო წანწალს ბინების ძებნაზე, ტანსაცმელების ბაზარში ყიდვაზე, თუ პასპორტების შოვნაზე ვერ ამჩნევდა...

ამხ. კოტე ცინცაძე თავის მოგონებაში (იხ. რევ. მატ. № 4, გვ. 74) ამის შესახებ სწერს:—„ჩვენი ფრაქციის ადგილობრივი ამხანაგებიდან დიდ და ენერგიულ მუშაობას ეწეოდა ამხ. ბ. ბიბინეიშვილი. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ადგილობრივებიდან მთელი სიმძიმე გაქცეულების მოვლისა მას დააწვა კისერზე. სხვათა შორის, მეც მასთან მქონდა ბინა. ბინა იქნებოდა საჭირო, აბა, ბარონ, შენ იცი, პარიკმახერი—აბა, ბარონ... და ბარონიც წელში წყდებოდა, მაგრამ შოულობდა, აწყობდა. მის შემდეგ დიდ დახმარებას გვიწევდა ბაჭუა კუპრაშვილი. ასე ამ ნაირად, ჩვენ სამა: ბარონი მე და ბაჭუა შევუდექით გაქცეულების მოვლას, მათ თბილისში გაგზავნას...

გადაწყვეტილი იყო, პირველ რიგში გაგვეშვა უფრო მძიმე დამნაშავენი და შემდეგ სხვები. ამრიგად ყველაზე უწინ გავამგზავრეთ მოსე ბეიტლერი, რომელსაც რიონის სადგურზე ალფესი მესხიძე ჩაჰყვა, მეორე რიგში—თომა ჩუბინიძე და ისმაილ ჭუმბურიძე. ვამზადებდით მესამე წყებას, როდესაც (2 ოქტომბერს) გათენების ხანს მთელი არქიელის გორას ალყა შემოარტყეს და სასტიკი ჩხრეკა გააჩაღეს ყოველი სახლის, ყოველი ხასძირის და ბუჩქის. გორაზე იმ ღამეს რამოდენიმე ამხანაგი გვყავდა და მათ შორის საშა სტეფანოვი და დათიკო სულიაშვილი. ჩხრეკა რომ შეიქნა, საშა სახლს არ ენდო და თავი ბუჩქებს შეაფარა, საიდანაც მალე გამოაძვრინეს, დათიკო სულიაშვილი კი, რომელიც სობორის მედავითნე, ბოლშევიკ კანდელაკთან, იმალებოდა—გადარჩა. ამან თავზარი დასცა ყველას და გადავწყვიტეთ, რათაც არ უნდა დაგვჯდომოდა, დაგვეჩქარებია დანარჩენის გაგზავნა. თითქო გუშინ იყო, ისე მახსოვს.

კვირა დღეა. შემოდგომის მშვენიერი დარი. მთელი დღე დავდივარ ბაზარში ამხ. მედავითნე კანდელაკის თანხლებით. ვიყიდეთ სამი წყვილი ტანსაცმელი, ორი—კაცის და ერთი—ქალის. სალამოსთვის ჩემს ბინაზე (პოკაცის ქუჩა, მღვდელი კახეთელიძის სახლში) მოვიწვიე პარიკმახერი (უპარტიო, მგრამ სანდო) თავისი სრული მოწყობილობით, პარიკებით და სხვ. მეშჩანთა მამალი სახლი ისმაილ გოგოლაშვილისაგან (რომელიც ესერების პასპორტების „პასტავშჩიკად“ ითვლებოდა) ვიყიდე 10 მანეთად ათი პასპორტის ბლანკი. დავიბარე, რომ საღამოს ჩემთან მოსულიყვნენ გასაგზავნთა გასაცილებლად ალფეს მესხიძე და ჩვენი მედავითნე. კოტენ—კი უმისოდაც ჩემთან ჰქონდა ბინა. დღეს უნდა გავამგზავროთ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სამი ამხანაგი: ალექსანდრე ჩიქავა, ლავრენტი ესვანჯია (ამას წინეთ გასამართლებული „პარიტეტჩიკი“) და ჯოხაძე. დაღამდა და ჩემს ბინაში გაჩაღდა მუშაობა. პარიკმახერი ზოგს ჰპარსვს, ზოგს პარიკის უკეთებს... ჯოხაძე ახალგაზრდა, პირტიტველი ყმაწვილი იყო. პარიკმახერმა მას სამართებელი მაინც გადუსვა და პუდრი წასცხო. კოტე, მგონი, ტანისამოსს ურიგებდა მათ. ჯოხაძე ქალის ტანსაცმელში გამოვაწყვეთ. სწორედ ქალს ჰგავდა, მაგრამ მისი მამაკაცური უხეში სიარული ყველას სიცილსა ჰგვრიდა. წინადადება მივეცით სიარული ესწავლა. ყველანი რიგზეა ჩაცმული, სავსებით გამოცვლილებია...

მე პასპორტების მზადებაში ვარ გართული. უკვე მოვუმზადე ერთს, ვიწყებ მეორეს. ალექსანდრე ჩიქავამ მთხოვა, მისთვის, თუ შეიძლებოდა, უფრო საიმედო პასპორტი ამერჩია და მეც ავურჩიე სამაზრო სამმართველოს ბლანკებიდან. სიაში ვეძებ რომელიმე გაცემულ პასპორტზე ცნობებს. ამ დროს საქმეში ერევა ალფესი მუსერიძე და მთხოვს სამაზრო სამმართველოს პასპორტის ნაცვლად მეშჩანთა სამმართველოსი მივსცე. მე არ ვუჯერებ და განვაგრძნობ წერას. შემდეგ ალფესი უმტკიცებს ალექსანდრეს, რომ მისთვის უფრო საიმედო იქნება მეშჩანთა მამასახლისის პასპორტი. აბა, ვინ მიაქცევდა მაშინ ამას ყურადღებას. მე ხუმრობით შევნიშნე მხოლოდ: „შენ, კაცო, ნუ აშინებ ამ ხალხს! შენ კი, ჩემო ალექსანდრე, უფრო მე მენდევ, ალფესი, რაც არ უნდა იყოს, მაინც პოლიციელია.... ყველამ გავიცინეთ და ამის შესახებ ლაპარაკი შეწყდა.

სულიერი განწყობილება ყველას საუცხოო აქვს. უდიდეს კმაყოფილებას ვგრძნობთ, რომ კარგად მოწყობილებს ვისტუმრებთ. მე და კოტემ მგზავრები დავკოცნეთ. გადავკოცნე მე ალფესიც: „აბა, შენ იცი, ჩემო ალფესი, როგორ ჭკუით, შენებურად მიაცილებ რიონზე და ჩასხამ თბილისის მატარებელში! რა უნდა მოხდეს, მარა, ვინიცობაა, თუ ხიფათი რამ შეგემთხვესთ, ამაღამვე უნდა მაცნობო“... შემოვბრუნდი და, რადგანაც უკვე გვიანი იყო, დავწექით. ძილი თითქო არც ერთს გვეკარება. ცოტა ხნის შემდეგ კოტემ დაარღვია სიჩუმე და მეკითხება: „კაცო, ვინაა მაი ჩინოვნიკი“, ასე თავგამოდებით, რომ გვეხმარებაო... მე მოვუყევი, თუ საიდან გაჩნდა ის, ვინ იყო და რა ღვაწლი მიუძღოდა რევოლიუციის წინაშე... ბოლოს შევიტყვე, რომ კოტეს ჩაძინებოდა, მეც დავჩუმდი და ღრმა ფიქრებში გავერთე....

ის ის იყო, ძილი მეკიდებოდა, რომ ზარის ხმა მომესმა. პირველი ფიქრი, რამაც თავში გამიელვა, იყო, რომ პოლიცია დაგვესხა თავს და კოტეს ღვიძება დავუწყე. ჩქარა ადექი, ბიჭო, პოლიცია არის, შეიძლება უკან გასასვლელათ თავს უშველოთ მეთქი... ვატყობ, რაღაცას ლუღლუღობს და არ ინძრევა. „ჯანაბას შენი თავი, თუ ადგომა გეზარება! რომ დაგიჭერენ, მაშინ ვნახოთ, თუ არ ადგები მეთქი, და კარების გასაღებად წავედი. ვაღებ კარებს და ვხედავ, რომ ეტლი ქუჩაში დგას, ფარნის შუქი სახეზე სცემს კარებთან მდგომ მუსერიძეს... ქოჩრიდან დაწყებული ფეხის ფრჩხილებამდე მთელ სხეულში თითქო ელექტრონმა დამიარა. მივხვდი, რომ ჩვენები ჩავარდენ. გავშეშდი. პირველი აზრი, რომელმაც ელვის სისწრაფით თავში გამიელვა, იყო: „თვითონ ალფესიმ ხომ არ მოაწყო?...“ ამ საშინელმა აზრმა უცბად გამიელვა და უცბადვე ჩქარა... „რაშია საქმე, რა მოხდა?“. შევძახე მე „ყველანი ჩავარდენ. ჩავსხედით თუ არა მატარებელში, ალყა შემოგვარტყეს. ისინი დაიჭირეს, მე კი ძლივს დავაღწიე თავიო“. შემდეგი ლაპარაკიდან გამოირკვა, რომ ალყა მაზრის უფროსს შემოურტყამს თავისი ჩაფრებით, ამ დროს, როცა სადგური ქალაქშია და ქალაქი კი პოლიცმეისტერის აზარია. მუსერიძეს ვუთხარი: „ხვალ დილით ყოველი მიზეზის გარეშე მნახე ბანკში მეთქი და გავისტუმრე. მე და კოტე ჩვენს-ჩვენს ლოგინზე მივეგდეთ. ორივე დილამდის ვიყავით გარინდული, ხმას არ ვიღებდით. შემდეგ მე დავარღვიე მყუდროება და კოტეს გავუზიარე ის საშინელი აზრი, რომელიც მუსერიძის დანახვისთანავე თავში მომივიდა. დავიწყე მტკცება, რომ გამცემი ეს უნდა იყოს მეთქი, იქვე მოვიგონე, რომ ძალიან არ უნდოდა, რომ მისი მოტანილი პასპორტი მიგვეცა, რომ მაზრის უფროსი წინეთ ტყობილობს, ვიდრე პოლიცმეისტერი და სხვა და სხვა......

კოტესაც ასე ეფიქრა, თუმცა ამას იმდენი მნიშვნელობა არა ჰქონდა, რადგანაც კოტე მას კარგად არ იცნობდა. რამდენიმე საათის წინეთ მე მას ვუამბობდი თუ ვინ იყო მუსერიძე და რა გაუკეთებია... შეუდექით ნამდვილ კამათს, თითქო მუსერიძეს ვასამართლებდეთ და ჩვენ მოპირდაპირე ვექილები ვიყოთ. მე რომ ვიცავდი—ის ამტყუნებდა და, როცა ის იცავდა—მე ვამტყუნებდი... არ დაგვეტოვებია 4—5 წლის განმავლობაში მუსერიძის შესახებ არავითარი წვრილმანიც შეუფასებელ-გაუკრიტიკებლად.. გათენდა კიდეც და ორივე იმ აზრს დავადექით, რომ, ყოველშემთხვევაში, საეჭვოა და სასწრაფოდ უნდა გამოირკვეულ იქნეს ეს ეჭვი, ან დამტკიცდეს და ან გაუხმაურებლად უარყოფილ იქნეს. მაგის გამორკვევა მე ვიკისრე. კოტეს მხოლოდ ვუთხარი, რომ მუსერიძე ჩემი ხუთი თითივით მყავს შესწავლილი, ის ბავშვივით გულუბრყვილოა, ჩემს მოტყუებას ვერ შესძლებს. მე ის უკვე დაბარებული მყავს და ან ბინის შოვნას დავავალებ, ან განგებ რამე საიდუმლოს შევატყობინებ. მხოლოდ სამი დღე მაცალეთ, ჯერ ამ ამბავს ნურავინ გაგიგებს მეთქი. კოტე დამეთანხმა და საქმეს შეუდექი.

როგორც დაბარებული მყავდა, მუსერიძე დანიშნულ საათზე ბანკში გაჩნდა. ჯერ წინაღამინდელ შემთხვევაზე ვილაპარაკეთ, შემდეგ მეტად, ფრთხილად, გადავედი ამხანაგების შესახებ საყვედურებზე, რომ თავზე დამაწვა ამოდენა საქმე და კოტეს მეტი არავინ მეხმარებოდა და ისიც ისეთი ზარმაცობდა რომ წუხელის გვეგონა პოლიცია მოვიდა და მას ადგომა და გაქცევა შეეზარა. ყველა ტუსაღები, წუხელის დაჭერილთ მისე ბეიტლერის გარდა, რომელიც შენ გააცილე, აქ არიან, ყოველდღე რამდენიმე ბინაა საჭირო და არ ვიცი, რა ვქნა, რა წყალში ჩავარდე. მზათ ვარ ყველაფერს თავი გავანებო, მარა თომა ჩუბინიძე მეცოდება. მას თუ დღესვე არ გამოუცვალეთ ბინა, ჩავარდება მეთქი. (თომა კი უკვე თბილისში იყო). მან წინადადება მომცა თომა მის ბინაზე გადმეყვანა. მე უარი ვუთხარი: შენ სიმამრთან ცხოვრობ, ბევრი ხალხია, ვისმე რამე წამოცდება და დაიღუპება. მაგრამ, თუ საღამომდე ვერსად ვიშოვნე მისთვის ბინა, სხვა გზა არაა, ისევ შენ უნდა მოგანდო, ამიტომ საღამოს 6—7 საათზე უეჭველად შინ მნახე მეთქი. და ამით ერთმანეთს გავშორდით.

სწორედ საღამოს ექვს საათზე ის ჩემთან მოვიდა. შენი მეტად მადლობელი ვარ, ჩემო ალფესი, მაგრამ თომას ბინა უკვე ვიშოვნე ფილიპე ჭელიძის ბუხჰალტერთან, სამსონ კობიძესთან. თუმცა კარგი ბინაა, მარა თითქმის 5—6 პირმა იცის და ის—კი არ ვარგა. მაგრამ მე მეტი არაფერი შემიძლია. ჩავარდება და ჩავარდეს. ვერავისთან ვერ გადავყვები მეთქი. გამოვემშვიდობე და ერთმანეთს დავშორდით, იმ წამსვე წითელ ხიდთან ჭელიძის ლენინის საწყობში გავიქეცი. ვნახე კობიძე და გავაფრთხილე: მე ჟანდარმები კვალდაკვალ დამსდევენ. ამასწინად აქ რომ შემოვედი, შემამჩნიეს და, ვინ იცის, შეიძლება გასაჩხრეკად მოვიდნენ და ოთახში არაფერი იქონიოთ მეთქი. მეორე დღის არც ჭელიძისკენ გამივლია და არც მუსერიძე მინახავს.

მესამე დღის დილით 8 საათზე შევირბინე ჭელიძის საწყობში კობიძესთან და სანამ მე რამე ვკითხავდი, მითხრა: „რა კარგ დროზე გამაფრთხილე! სწორედ იმავე ღამეს. ნაშუაღამევს თავს დამესხა მაზრის უფროსი სტრაჟნიკებით“ და სულ გადმოატრიალა მთელი ოთახი. ჩემი ბიძაშვილი იყო ჩემთან და კინაღამ დააპატიმრეს. თან რაღაც სურათები ჰქონდათ. სულ იმ სურათებს უყურებდნენ და ჩემს ბიძაშვილს უმზერდნენ. ალბათ, ადარებდნენ“. გველნაკბენივით უკან გამოვბრუნდი. მოვდივარ და სულ იმას

ფიქრში ვარ: არის ეს საკმაო, თუ არა, რომ მუსერიძეს პროვოკატორობა დისწამდეს.. გადავწყვიტე კოტესთან მოლაპარაკება. ამ ფიქრში რომ ვარ, წინ შემეხვა ბულვართან მეტის-მეტად მოწყენილი მუსერიძე თავის ცოლის დის თანხლებით. სალამის მოცემის შემდეგ მოწყენის მიზეზი ვკითხე. მიპასუხა, რომ შვილი (2 თუ 3 თვის) მომიკვდა წუხელის და კუბოს შესაკვეთად მივდივართო. სამძიმრის გამოცხადების შემდეგ განზე გავიხმე ცალკე და ვუთხარი: „შენ ახლა რაღა ჩვენს ამხანაგებზე გცხელა, მაგრამ ერთი სასიამოვნო ამბავი უნდა გითხრა. კაცო, ჩვენი თომა ბეწვზე არ გადარჩა! ხომ გახსოვს, რომ გითხარი ქელიძესთან არის მეთქი. ჰო, და—მისულამ გუშინ წინ ღამით ქელიძის ბუხჰალტერ კობიძესთან და სასტიკად გაუჩხრეკიათ".

— მერე და—სამსონა კობიძე მეტად ჭკვიანი ბიჭია. მე რომ უთხარი, შენთან ოთახში ამყოფე მეთქი, მას წაუყვანია და ქელიძის ღვინის სარდაფში ბოჭკებთან მოუსვენებია თურმე. ახლაც იქ არის. თუმცა ახლა კიდევ მეტმა ამხანაგებმა იციან მისი იქ ყოფნა, მარა რა უყო, მე მეტი ბინის შოვნა აღარ შემიძლია მეთქი.—და ერთმანეთს გავშორდით.

მეორე დღეს დილით კიდევ ვეწვიე ქელიძის ბუხჰალტერს, კობიძეს.—კაცო, შენ პროვოკატორი ხომ არ ხარ? გამოჩნდები თუ არა,—მე თავს უნდა დამესხან. წუხელის კიდევ მობრუნდა მაზრის უფროსი თავისი სტრაჟნიკებით და ახლა სარდაფს ეცა. ისე გაჩხრიკეს, რომ თითქო კაცს კი არა, თაგვს ეძებდნო...

უკვე არავითარი ეჭვი აღარ იყო. ალფესი მუსერიძე აშკარა პროვოკატორია. მე ეს მაშინვე ვაცნობე ამხანაგებს. გადაწყდა მისი თავიდან მოშორება, უკეთ, რომ ვსთქვათ, სიკვდილით დასჯით, მაგრამ სანამ ეს სისრულეში იქნებოდა მოყვანილი, ჩვენ უნდა გაგვეგო, თუ ვისი გაცემა მოასწრო მან. ამისთვის სახეში გვქონდა ჯერ მისი მოტაცება. ამის შესრულებამდე კი მასთან ჩვეულებრივი დამოკიდებულება უნდა გვქონოდა. მე პირადად დარწმუნებული ვიყავი, რომ, თუ გამცემდა, ყველაზე ბოლოს უნდა გავეცი, რადგან მას მუდამ მხოლოდ ჩემთან ჰქონდა საქმე. სხვათა შორის, ყველა ამხანაგები გავაფრთხილეთ, რომ ჩემ უშუალოთ მასთან არავითარი კავშირი არ დაეჭირათ. ეს გაფრთხილება დაერღვია მენშევიკ ნესტორ ჩხიკვაძეს, რომელსაც მენშევიკური ორგანიზაციიდან მინდობილი ჰქონდა მაზრის უფროსის მოკვლა. ჩხიკვაძეს მუსერიძისთვის მიემართა სხვა და სხვა ცნობებისათვის: როდის, სად და რომელი ქუჩებით დადის მაზრის უფროსი. ამ დროს მუსერიძე უკვე გაპრავაკატორებული იყო და გადაეწყვიტა ჩხიკვაძის დატუსაღება. მას შორიახლო გადაცემული ჩაფრები გამოეყოლებია ბულვარში. ჩაფრებისთვის ეთქვა: „ვისაც ხელი ჩამოვართვა, ის დაატუსაღეთ და წაიყვანეთ". მე კი მუსერიძე, უეჭველად იმ დღეს უნდა მენახა და მეთქვა, რომ საღამოს 6 საათზე ჩემთან მოსულიყო ბინაზე. გადაწყვეტილი იყო, თუ მარტო მოვიდოდა, სახლს უკან ჩასაფრებული ამხანაგები დაატუსაღებდენ მას, ხოლო, თუ ჩაფრების თანხლებით, იმ შემთხვევაში დატუსაღებაზე ფიქრიც კი აღარ შეიძლებოდა და სიკვდილით სასჯელის გადაწყვეტილება სისრულეში უნდა მოგვეყვანა....

დავდივარ ბულვარის ირგვლივ ქვაფენილზე და ვათვალიერებ შიგნით და გარეთ მუსერიძეს. უცებ ის წინ შემეხვა. უცბად ხელს ვართმევ, ის კი თითქო ნაძალადევად მართმევს ხელს და სახე შეშლილი აქეთ-იქით იყურება... მე ვუთხარი, რაც მინდოდა და გავშორდი თუ არა, დამეწია რამდენიმე ნაბდებში გამოწყობილი ჩაფარი და გამომიცხადეს, რომ დატუსაღებული ვარ და წინ გამიძღვარეს. გადავედით ლაღიძის მხარეზე... მე მხოლოდ ის მაწუხებს, რომ ჯიბეში მიდევს კამოს ნაჩუქარი „მარსის" სისტემის რევოლვერი და იმ დღესვე საზღვარ-გარეთიდან მიღებული ლიტერატურა და წერილები... იმის ფიქრში ვარ, ეგებ წერილი მაინც შეუმჩნევლად გადავაგდო მეთქი. ამ დროს დაგვეწია მუსერიძე, გაიხმო უფროსი ჩაფარი და რაღაცას ელაპარაკება, თან ხელით ჩემზე აჩვენებს... შემდეგ ჩემთან მოდის და მეუბნება: „შეცდომით დაგიჭირეს, შეგიძლია წახვიდეო". მე წინადადება მივეცი სესიის საკანდიტრომდე გამყოლოდა. გზაში მისაყვედურებს: „ახირებული ყველა ბულვარში იყრით თავსო". მე მკვახეთ ვუპასუხე: ახლა ამაზე ლაპარაკის დრო არაა, საღამოს ვილაპარაკოთ მეთქი, და გავშორდი. ჩემს ბინას შემდეგ აღარ გავეკარებივარ, დავიმალე გიგო წულუკიძის სახლში. ამ დღეს დანიშნულ საათზე 5—6 გადაცმული ჩაფრის თანხლებით ჩემს ბინაზე მისულიყო, მაგრამ, რაკი არავინ დახვდა, უკან გაბრუნებულიყო... მეორე დღეს, მთელი დღის განმავლობაში, ის თურმე გაცხარებით დაეძებდა, ვისაც ნაცნობს ნახავდა შეეკითხებოდა: „ბარონის ნახვა მინდა, და აცნობეთ უეჭველად მნახოსო, აშკარა იყო, მან უკვე იგრძნო, რომ ჩვენ გავუგეთ პროვოკატორობა, და მან კარგად იცოდა ,თუ ასეთ შემთხვევაში ჩვენ როგორი გამასპინძლება ვიცოდით გამცემ-მოღალატეების. ენახა სხვათა შორის სამსონ დათეშიძის მეუღლე და მისთვისაც ეთხოვა, როგორმე ბარონი მანახეთო... გადაწყვეტილი იყო, მას მეტად აღარ გავეკარებოდით. სწორედ მეორე დღეს, დილის 9—10 საათზე, ის ჩაფრის თანხლებით თავისი ბინიდან გამოდის. შემდეგ ის მათ სადღაც სტოვებს, თვითონ კი მარტო მიდის ისიდორე კვიცარიძის წიგნის მაღაზიაში და აძლევს ისიდორეს რამდენიმე პასპორტის ბლანკს. (მას ეს პასპორტები მუსერიძისთვის წინათ ეთხოვა) ამხ. კვიცარიძის მეუღლეს შეუმჩნევია, რომ ის მეტად ცუდ ფერზე ყოფილა და უკითხავს: ალფესი, რა მოგივიდათ, კაცის ფერი რომ არ გადევთ, ავად ხომ არ ხართო?" რაღაც წელი მტკივაო,—ეპასუხებია მას.

ტერორისტი კიკავა მას კვალდაკვალ მისდევდა და მოხდენილ ალაგს არჩევდა. მას ნდომებოდა იქვე მაღაზიის წინ სროლა, მაგრამ მოფრთხილებია, ისიდორეს არაფერი ევნოსო. როგორც კი გამოვიდა მუსერიძე წიგნის მაღაზიიდან და ბულვარის კუთხის პირდაპირ ფილიპოვის მაღაზიას გაუსწორდა, გავარდა რევოლვერი და საბედისწერო ტყვიამ განგმირა პროვოკატორი. მან მოასწრო მხოლოდ დაძახება „ჩქარა მაზრის უფროსს აცნობეთო". ათ წუთში მაზრის უფროსიც იქ გაჩნდა, მაგრამ ის უკანასკნელ სულის ლაფვაში იყო... ერთი სიტყვის დაძვრაც აღარ შეეძლო... მან თან ჩაიტანა საფლავში გასაცემ რევოლიუციონერთა სიის საიდუმლოება და ველარ მოასწრო მათ მიმართ შურისძიება მაზრის უფროსისათვის ეანდერძებია. სააღგილ-მამულო ბანკის (სადაც მე ვმსახურობდი) აივანზე გამოცვივნდენ თანამშრომელნი და მკვდარი მუსერიძე რომ დაინახეს, განცვიფრებული კითხულობდენ: „რაშია საქმე, ეს ხომ ბარისის ამხანაგი იყო, ვინ მოჰკლაო?"... როგორც შემდეგ გამოირკვა, ის უკვე დანიშნული ყოფილიყო ტყიბულის ბოქაულად, მაგრამ აღარ დასცალდა ბოქაულის ყვითელი ეპოლეტების ტარება...

ამ დიდმა რევოლიუციონურმა აქტმა მწერლობაშიაც ჰპოვა გამოძახილი. 1908 წ. ს. დ. გაზეთში (სახელი არ მახსოვს) დაიბეჭდა ბელეტრისტი იასონ ნიკოლაიშვილის მოთხრობა სათაურით: „იუდას ამბორი"...

რამოდენიმე კვირის შემდეგ მუსერიძისავე გზას გაუყვნეს ჩვენმა ტერორისტებმა ციხის ახლად გაუფროსებული მწერალი აფშილავა, რომელმაც უსასტიკესი რეჟიმი შემოიღო ციხეში ხვრელის გაყვანის შემდეგ და ხვრელის ისტორიაც ამით დასრულდა...

ბარონ ბიბინეიშვილი.

ნიკო ფიროსმანი

XIX საუკუნის პირველ ნახევარში, ს. შულავერში ცხოვრობდა აზნაურიშვილი ვინმე აბვერდი ქალანთაროვი. იგი აღარა ყოფილა ცოცხალი როცა ქიზიყიდან ს. შულავერში გადმოსახლებულა საცხოვრებლად ფიროსმანის მამის მთელი ოჯახობა. ნიკოს მამა მევენახედ დამდგარა აბვერდი ქალანთაროვის ზვარში და თვისი ცოლშვილი დაუბინავებია ქალანთაროვის ოჯახში.

ნიკოს მამას ჰყოლია ორი ვაჟი და ორიც ქალი რომელთაგან ერთი გათხოვილი ჰყოლია ქიზიყში. თან მოჰყოლია ერთი ქალიშვილი. ნიკო უმცროსი ვაჟი შვილი ყოფილა. უფროსს რქმევია გიორგი რომელიც გადაცვლილა 15 წლისა ს. შულავერს. რამოდენიმე წლის შემდეგ ნიკოს მოჰკვდომია მამა. მალე ნიკოს ავად გამხდარია დედაც, რომელსაც უვლიდნენ ქალანთაროვები. როდესაც იგრძნო მან სიკვდილის მოახლოვება უკანასკნელ დროს იგი შევედრია აბვერდი ქალანთაროვის მეუღლეს ეფროსინეს.

— „თქვენ გაბარებთ ჩემ შვილს ნიკოს და უპატრონეთო!" გარდაიცვალა ნიკოს დედა. ის დარჩა სრულიად ობოლი, ის იმ დროს ყოფილა 7-8 წლის. ეფროსინე ქალანთაროვისამ აიყვანა თავის ოჯახში ნიკო ასაღზრდელათ და პატრონობდა მას. ეფროსინეს ჰყავდა სამი ქალიშვილი და სამი ვაჟი. უფროსი ქალი კეკე გამაზოვის მეუღლე ტფილისში ცხოვრობდა უკვე დაქორწინებული, მომდევნო ანა ბეკოსიკოვის მეუღლეც ტფილისში ცხოვრობდა მხოლოდ უმცროსი ელისაბედი შემდეგში ხანკალამოვის მეუღლე ამჟამად სწავლობდა ქალთა ინსტიტუტში. ვაჟიშვილებიდან უფროსი ადრე გადაცვლილა, მომდევნო გიორგი ცხოვრობდა შულავერში იგი მისდევდა მეურნეობას. უმცროსი ქალანთარი ცოლშვილით ცხოვრობდა ტფილისში. როდესაც ნიკო ფიროსმანი ყოფილა 12 წლის მაშინ გიორგი ქალანთაროვს წამოუყვანია ნიკო ტფილისში თავის ძმის ოჯახში. მხოლოდ რამოდენიმე ხნის შემდეგ ნიკო გადავიდა უფროს დასთან კეკე გამაზოვთან, რომელიც აქვე ცხოვრობდა მათი და ანა ბეკოსიკოვისა. და ძმა ქალანთარ ქალანთაროვი ცხენი გაერთიანებული იყვნენ ერთს დროს დიდ ოჯახათ, ცხოვრობდნენ თათრის მოედნის ხიდის საკუთარ სახლში და დაკავებული ჰქონდათ ორი სართული. უმცროსი და ელისაბედი, როდესაც ინსტიტუტი გაათავა, ცოლად გაჰყვა ტფ. მოქალაქე ზურაბ ხანკალამოვს, რომელიც ბაქოში ცხოვრობდა.

ნიკო ქალანთაროვის ოჯახის წევრებს ყველას უყვარდათ განსაკუთრებულ პატივსა სცემდა. ქართული წერა-კითხვა შეისწავლა ანა ბეკოსიკოვიმ. ამჟამად ანა ბეკოსიკოვისა 80 წლამდე მიხწეული მოხუცი ... ასე დაახასიათა ნიკო. „პატარა ნიკო ძალიან გონიერი ყმაწვილი იყო. მას უყვარდა წიგნების კითხვა, ხატვაც. მისგან ოთახის კედლები ნახშირით ან ფანქრით იყო მოხატული, რისთვისაც მეც და ჩემი უფროსი დაი უჯავრდებოდით მაგრამ თავისას არ იშლიდა. როდესაც ჩვენ საზაფხულოდ ვიყავით კოჯორში იქაც ხატავდა.

როცა ნიკომ თავისით შეისწავლა ხატვა, მაშინ მან ფერადებით ტილოზედ დახატა სურათი ისეთი სინამდვილით იყო მიგზავნებული ნამდვილს, რომ ყველანი აღტაცებაში მოდიოდნენ.

ერთხელ ნიკომ ჩვენი სახლის სახურავიდან დახატა მშვენიერი სურათი: გაღმით მდებარე მეტეხის ციხე-ეკლესია. ნიკო ისეთი პატიოსანი და ერთგული იყო, რომ ჩვენ მას ვანდობდით მთელს ჩვენს ოჯახს რომელიც მაშინ მდიდარი იყო. ნიკოს ნივთიერი სიმდიდრე არ აინტერესებდა. მისთვის არსებობდა მხოლოდ ხატვა და როდესაც კი თავისუფალი დრო ჰქონდა ხატვაში იყო გართული.

ხშირად ნიკო სახლის ეზოში ერთი კუთხიდან მეორემდე დადიოდა ღრმა ფიქრებში გართული. ის ამ დროს ალბათ ოცნებობდა და როდესაც ასე დაინახავდა მას ჩემი და კეკე, შეშინებული მეტყოდა,

„ხედავ ჩვენს ნიკოს როგორ ჩაფიქრებული დადის, ჭკუაზედ კი არ შეცდესო"!

ნიკოს ჰქონდა მიჩენილი საკუთარი ოთახი საცხოვრებლად, რომელიც ეხლაც იმავე სახით არის შენახული—(მე ის ოთახი მაჩვენა ქალ. ანა ბეკოსიკოვისამ, როდესაც ნიკო კარგად გაზარდა, მაშინ მან გამოგვიცხადა: მომბეზრდა სახლში ყოფნა მირჩევნია სადმე ხელობაზედო!..

მე მყავდა გერმანელი ნაცნობი მესტამბე მილლერი, რომელსაც მიხეილის ქუჩაზედ ჰქონდა სტამბა. მივაბარეთ ნიკო სტამბის საქმის შესასწავლად. მან აქ დაჰყო წელიწადზედ მეტი ისწავლა ხელობა, მაგრამ თვისი ბუნებით ვერ შეეგუვისა იქაურ პირობებს და მალე მიატოვა. როდესაც ჩვენ გამოვკითხეთ მიზეზი თუ რად დაანება თავი სტამბას ნიკომ განაცხადა: „მე იქ ყოფნა არ შემიძლიან. იქ ერთი მომუშავისაგან გარყვნილი სიტყვები ისმისო". იმდენად ფაქიზი ბუნებისა იყო არაჩვეულებრივი თავმოყვარე და ამასთანავე იშვიათი სამართლის მოყვარული. საწყლის შემბრალე. ის არა თუ მარტო ხატავდა, არამედ ის საზოგადოდ ნიჭიერი იყო, ერთხელ მან თხელი ფიცრებიდან გამოჭრა პატარა სახახლე ფანჯრებით მშვენიერი ფასადისა. იგი გვედგა ყოველთვის სასტუმრო დარბაზში და

1) ელისაბედ ქალანთაროვის ასული. ფიროსმანიშვილის პირველი სიყვარულის საგანი

2) ანა ქალანთაროვის ასული ბეკოსიკოვის. (რომელმაც წერა კითხვა ის ასწავლა ფიროსმანს).

3) აბვერდი ქალანთაროვის მეუღლე ეფროსინე. რომელმაც ექვსი წლის ფიროსმანი გაზარდა.

ადდგომას, ან ახალწელიწადს, შიგნიდან სანთლით ვანათებდით და-
მით მეტად ლამაზი სანახავი იყო ეს სახახლე ოთხი წლის წინედ
ერთს ჩვენს ნათესავს ვაჩუქეთ, როდესაც ნიკო კარგად დავაჟკაცდა
მაშინ იგი რკინის-გზაზედ შევიდა კონდუქტორად კვლავ მოდიოდა
ჩვენს სანახავად. ერთხელ მან შოკოლადით სავსე ყუთი მოგვიტანა.
რისთვისაც მე მას შენიშვნაც მივეცი. ნიკო არც აქ დარჩა დიდხანს.
როდესაც იგი ჩვენი ოჯახიდან წავიდა იქნებოდა 26-27 წ.

აბა ბექსეუოვის სახლშივე აღმოჩნდა ნიკოს ახალგაზრდობის ფოტოგრაფიული სურათი, რომელიც მათი თქმით გადაღებული უნდა იყოს 1881 ან 2 წლებში. (როდესაც ნიკო იქნებოდა 22 წლის.

ვიდრე ნიკო ქალანთაროვების ოჯახს მიატოვებდა სამუდამოთ, მან ამ ხნის განმავლობაში რამოდენიმე წელი დაჰყო ქალანთაროვის უმცროს ქალთან ელისაბედთან, ხანკალამოვის მეუღლესთან, რომელიც ამჟამად 74 წლის მოხუცია. უკანასკნელმა თავის შვილთან ერთად, მოგვცა აგრეთვე ცნობები ნიკო ფიროსმანის ყრმობის შესახებ.

ელისაბედ ხანკალამოვისა ბაქოდან ტფილისში გადმოსახლების შემდეგ მალე დაქვრივდა. მას ჰყავდა ვაჟიშვილი სოლომონი. ელისაბედი საცხოვრებლად დაბინავდა თავის და-ძმებთან, რომელნიც ერთად სცხოვრობდენ რამოდენიმე ხნის შემდეგ ელისაბედი გადავიდა ცალკე ბინაზედ. ნიკო ფიროსმანიც მასთან გადავიდა.

ელისაბედის ვაჟიშვილი სოლიკო. ნიკოზედ უმცროსი ყოფილა 12 წლით. მას ძალიან შეუყვარებია ნიკო.

სოლომონ ხანკალამოვი ასე აგვიწერს ნიკოს: „ნიკო ჩვენ ყველას ძალიან გვიყვარდა. მართალია ჩვენ სახლში სხვა მოსამსახურენიც გვყავდა. მაგრამ ნიკო როგორც ბავშობიდან ჩვენი ნათესავების ოჯახში გაზრდილი, სხვა მდგომარეობაში იყო ჩვენს სახლში მას ვანდობდით ყველაფერს. იყო არაჩვეულებრივი გულწრფელი და მეტად თავმოყვარე მას ისე ღირსეულად ეჭირა თავი, რომ ვერავინ გაუბედავდა რაიმე წყენას ან დაჩაგვრას. იყო სისუფთავის მოყვარული. უყვარდა სუფთად ჩაცმა. ღვინის ახალგაზრდობისას სრულიად არ სვამდა, იყო მეტად უხიზელი. დედა ჩემი მას აძლევდა ფულს ოჯახში დასახარჯავად. ანგარიშს არას დროს არ სთხოვდა. მხოლოდ ჩვენ ეჭვიც არ შეგვეპარებოდა იმაზედ, რომ ნიკო მიითვისებდა თუნდაც ერთს გროშს იგი იმდენად პატიოსანი იყო.

ის მე ხშირად მიამბობდა ძველ ქართულ საგმირო ზღაპრებს, გასაოცარი ლამაზი ენით, ისეთის ხელოვნებით მომითხრობდა რაინდების, დევების გასაოცარ საგმირო ამბებს, რომ მე მთლად ყურადღებათ ვიყავი გადაქცეული. ამავე დროს ნიკოს წინ ედო ქაღალდი და ყარანდაშით სწრაფად ორიოდე ხაზის მოსმით ხატავდა იმ გმირებს, დევებს, რომლებზედაც მომითხრობდა ზღაპარს. ამგვარი იმპროვიზაციებით ზღაპრებმა ჩემზედ ღრმა შთაბეჭდილება დასტოვეს. სხვათაშორის მან ჩემ თვალწინ დახატა წითელი ფანქარით რუს-ოსმალეთის ომის სურათი 1877 წლის.

დახატული იყო ბრძოლის ველი, ზარბაზნები და სხვა. მე ეხლა გახსენებისას ვრწმუნდები იმაში, რომ ნიკო ზოგიერთს ზღაპრებს თითონაც სთხზავდა, რადგან მას რაც უნდა ბევრი რამ ჰქონოდა წაკითხული, მაინც ამდენს ვერ მიაბამდა. ამიტომ ჩემის აზრით ის იყო არა თუ ნიჭიერი, მხატვარი, არამედ ამასთანავე ბუნებით ნიჭიერი პოეტიც!..

მე ნიკოსთან შევეჩვიე. მან ჩვენს სახლში დაჰყო რამოდენიმე წელიწადი. იგი უკვე დავაჟკაცდა, იქნებოდა 24-25 წლის ახალგაზრდა ამ ხანებში, ერთ დღეს ჩვენს სახლში შეიქმნა რაღაც ჩურჩული. გამოკითხვის შემდეგ გავიგე, რომ ნიკოს დედიჩემისთვის მიუწერია წერილი, რომლითაც სიყვარულს უცხადებდა. ამ წერილის შინაარსი, რომელიც დაწერილი იყო იშვიათ გრძნობით. რამდენათაც დაახლოვებით მახსოვს შემდეგი იყო:

„მე კარგათ ვიცი, რომ ჩვენს შორის განსხვავებაა, მდგომარეობით, მაგრამ თქვენ როგორც განათლებული ადამიანი ამას არ მიაქცევთ დიდს ყურადღებას და მიიღებთ ჩემს წინადადებას რათა გამომყვეთ მეუღლეთ. გარწმუნებთ, რომ ეს არის ჩემი უდაქიზესი და გულწრფელი სიყვარული; მე იმდენათ ვარ თქვენს ოჯახთან დაახლოვებული, რომ იმედია ამაზედ უარს არა მეტყვით"!.. ამ წერილმა გამოიწვია ალიაქოთი ჩვენ ოჯახში. დედა ჩემს ეს ამბავი ძალიან ეწყინა. იგი ნიკოს ისე უყურებდა როგორც ძმას, რადგანაც ბავშობიდან იგი გაზრდილი იყო ჩვენს ნათესაობაში. ამ ამბის შემდეგ ნიკო იძულებული იყო გასცლოდა ჩვენს ოჯახს. იგი წავიდა ისევ ჩემი ბიძის ქალანთარ ქალანთაროვის ოჯახში, რომელთაც საკუთარი სახლები და ქარვასლა ჰქონდათ თათრის მოედნის ახლოს.

ეს შემთხვევა იყო ნიკოს ახალგაზრდობის პირველი სიყვარული. პირიქით ჩემთვის ძნელი იყო ნიკოს დაშორება რადგანაც მასთან ვიყავი შეზრდილი და მიყვარდა იგი. ამის შემდეგ ნიკოს სანახავად მე მივდიოდი ბიძის სახლში, და იქ ვხვდებოდით ერთმანეთს. მე ვხედავდი, რომ ნიკო ხატვაში ნიჭიერი იყო, ამიტომ ურჩიე ის წასულიყო მხატვარ გ. ბაშინჯაღიანთან ეს იყო 1882 წელს. ნიკო მართლაც წავიდა მასთან, ბაშინჯაღიანმა ენახა მისი ნახატები და ეთქვა ნიკოსთვის: „შენ გაქვს ხატვის ნიჭი შენგან კარგი მხატვარი გამოვა, მხოლოდ საჭიროა, რომ შეისწავლო ხატვა".

ნიკოს ამის შესაძლებლობა არ ჰქონდა, ამიტომ იგი ისევ თავისი გზით წავიდა. ამასობაში მე კორპუსი დავასრულე 1890 წ. და პეტერბურგში გამგზავნეს სამხედრო სასწავლებელში. ამის გამოისობით ჩვენ დროებით დავშორდით ერთმანეთს.

როდესაც მე სამხედრო სასწავლებელი დავასრულე და ტფილისში დავბრუნდი უკვე ოფიცრად კვლავ ვნახე ნიკო ფიროსმანიშვილი ეს იყო 1892 წ. მას გაეგო ჩემი ჩამოსვლა, მოვიდა ჩვენსა თანაც ძველი ჩვეულებისამებრ ხელსახოცში გამოკრული ხილი მომიტანა „ფეშქეში", გადამეხვია დამკოცნა, ურთიერთი სიყვარულით მოვიკითხეთ. ამ ხანებში ნიკო დამოუკიდებლად სცხოვრობდა. ტფილისიდან ჩემი წასვლისას რამოდენიმე წლის შემდეგ ის ქალანთაროვების სახლიდან წასულიყო ამჟამად კი ნიკოს ჰქონდა პატარა სარძევე სავაჭრო, ყოფილ ოლღას ქუჩაზედ, მელიქ-ნაზარიანცის სახლის პირდაპირ. მე მივედი მასთან სანახავად, ვკითხე მისი ვაჭრობის საქმის შესახებ. ნიკომ გულკეთილად გაიღიმა და მომიგო:—„რა ვქნა სოლიკოჯან ყველას ნისიად მიაქვს და მე აღარა მრჩება რამ!

ნიკო არ იყო ვაჭრად დაბადებული. მასში არ სჩანდა ვაჭრული სული. ის იმდენად ფაქიზი და გულწრფელი იყო, რომ მას ვერ წარმოედგინა ვერ დაეჯერა. თუ როგორ შეიძლება ადამიანის მოტყუება. ეს იყო რაღაც ფილოსოფიურად განწყობილი არსება. იგი სცხოვრობდა თვისი შინაგანი ცხოვრებით. იყო ღრმა სულიერი შინაარსის პატრონი. ფართო ბუნების. არა ჩვეულებრივად პატიოსანი გულკეთილი და ამასთანავე არაჩვეულებრივი თავმოყვარეც მას ამასთანავე სრულიად არ აინტერესებდა მატერიალური კეთილდღეობა ჩემზედ ნიკო ახდენდა შთაბეჭდილებას თითქოს მასში განსახიერებულიყო რომელიმე მისი წინაპრის რაინდული სახე. ერთი სიტყვით ეს იყო „კაცი არა ამა ქვეყნიდან". რისთვისაც როგორც ჩვენები, აგრეთვე ნათესაობაშიაც რომლებთანაც კი ნიკოს უცხოვრია თავიანთი გაუგებრობით, რომ ეს ადამიანი იყო განსაკუთრებული პიროვნება ხუმრობით ეძახდენ „ნეტარ ნიკოლოზს" „უცნაურს", „არა ნორმალურს" და სხვა. მე კვლავ რუსეთში მომიხდა წასვლა რადგანაც სამსახურში იქ გამოამწესეს, მე და ნიკო ეხლა კი სამუდამოთ დავშორდით ერთმანეთს მე რუსეთში დიდს ხანს დავყავი. შემდეგ როდესაც დავბრუნდი საქართველოში მე ის აღარ შემხვედრია სადმე"!..

სოლომონ ხანკალამოვის დედამ ელისაბედმა შემდეგი ცნობები გადმოგვცა ნიკოს შესახებ: ნიკოს პატარაობიდანვე უყვარდა ხატვა. როდესაც ვინმე გროშებს აჩუქებდა ის მაშინათვე გაიქცეოდა იყიდდა ფანქარს ან ფერადებს და დაიწყებდა ხატვას. ის ბევრისა ხატავდა ამაში იყო გართული. ხატავდა პორტრეტებსაც და ამისათვის ის ცოცხალ ნატურას არ იყენებდა. ერთხელ დახატა მაგალ. ჩემი რძლის ბარბარეს პორტრეტი. როგორც ადამიანი იყო მეტად პატიოსანი. ზნეობრივი. თავმოყვარე და გულუცხო. იყო თავის გამტანიც სახლში როგორც მასა სურდა ან ესმოდა. ისე უნდა გაეკეთებინა ყველაფერი. ნიკო იყო არაჩვეულებრივი მოწყალე გულისა უკანასკნელ გროშს გლახაკს მისცემდა. ერთხელ კარგად მახსოვს როდესაც ისევ ჩემი უფროსი დის კაკეს სახლში ვიყავით მოედანთან და ნიკო ჯერ იმათთან იყო, ნიკომ ეზოში შემოსულ მათხოვარს ვერცხლის სამ შაურიანი აჩუქა. ამაზედ ჩემმა დამ კაკემ დატუქსა ნიკო: „როგორ შეიძლება, რომ გლახაკს სამ შაურს აძლევ. მე შენ თავის დღეში ფულს აღარ მოგცემო" ამაზედ ნიკომ მიუგო „რა ვქნა ქალბატონო, ხომ ხედავთ, როგორი საწყალი იყოვო"!

სოფიო ქალანთაროვის ცნობები ნიკოს შესახებ:

კარგათ მახსოვს როდესაც მე შემისრულდა შვიდი წელი ჩვენებს წვეულობა ჰქონდათ. ეს დღე ნიკომ შემდეგნაირად აღნიშნა, მას გაეკეთებია ყვითელ ვარდიან ქაღალდის ჯაჭვი და ამით სასტუმრო ოთახის ერთს კედელზედ გამოეკრა რუსულად წარწერა: „სონა 7 წლისაა". მე ეს ისე მძლავრად ჩამებეჭდა გონებაში, რომ ეხლაც ნათლად მახსოვს. რუსული კითხვა ნიკოს დედა ჩემმა შეასწავლა. იმის ოთახი ჩემი ოთახის გვერდით იყო. და როდესაც ღამით ნიკო დედიჩემისგან მიცემულ ძველი აღთქმის წიგნს ხმა მაღლა გარჩევით კითხულობდა, მე მესმოდა მისი ხმა „ი ბილა ნოჩ, ი ბილ დენ, დენ პერვი! და სხვა" როგორც ადამიანი ნიკო იყო ძალიან პატიოსანი, მართალი და ძალიან ფაქიზი ბუნებისა ერთხელ ქუჩაში მისთვის ვიღაც ბიჭს ეწოდებინა არამზადა. ამ სიტყვას ისე აეღელვებინა, რომ შემოვარდა დედაჩემთან აღშფოთებული და უთხრა: „მე არამზადა დამიძახესო". ის ვერაფრით დაამშვიდეს. მაშინ დედა ჩემმა გადმოიღო გრიმის ზღაპრების წიგნი გადაუფურცლა და ნიკოს უთხრა: „აი ნიკო, რა გეჯავრება ეგ სიტყვა დაბეჭდილიც კი არის და წიგნში სწერია".

დედამ ამასთანავე წაუკითხა ერთ-ერთი ზღაპრის სათაური რომელსაც ეწერია „არამზადა". მართალია ამის შემდეგ ნიკო ცოტათი დამშვიდდა, მაგრამ მაინც სთქვა „მართალია, წიგნშიც სწერია, მაგრამ, ეს ცუდი სიტყვა იმას ჩემთვის არ უნდა ეთქვაო"!..

სოფიოს სიტყვით ნიკოს ძალიან შეუყვარებია თეატრი: როდესაც დედა ჩემი წავიდოდა ოპერაზედ ნიკოც უეჭველად წაჰყვებოდა გამოსაცილებლად. იგი ავიდოდა ქანდარაზედ და იქიდან ისმენდათ. კარგათ მახსოვს, რომ ნიკო თავისი ტოლ ამხანაგებთან ჩვენი სახლის ეზოში გამართავდენ ხოლმე წარმოდგენას. ასეთ წარმოდგენებში ნიკო და სოლიკო ხანკალამოვიც იღებდენ მონაწილეობას. ერთს ასეთ წარმოდგენის დროს მახსოვს ნიკო თამაშობდა მხოლოდ მიმიკით და ჟესტიკულიაციით ამაზედ ნიკოს ეწყინა და უთხრა: ეგ თქვენი საქმე არ არის მე როგორც მინდა ისე ვითამაშებო"! ნიკოს მხატვრობის შესახებ შემიძლია გითხრათ შემდეგი:

— „მახსოვს ერთხელ ნიკომ ჩვენი სახლის სახურავიდან ფერადებით დახატა მოედნის უბნის ერთი ნაწილი, სურათზედ მოსჩანდა სახლების სახურავები ზევიდან გადმოხედვით. სურათი შეზავებული იყო შესაფერისი ფერადებით და აჩდენდა კარგს შთაბეჭდილებას და ყველა ის ბავშობის მოგონება, რაც კი არის დაკავშირებული ნიკოსთან ყოფნის დროს ეს არის ერთად-ერთი ნათელი მოგონებაა"!
დაასრულა სიტყვა სოფიო ქალანთაროვამ.

ლიზა ქალანთაროვის, სოფიოს უმცროსი დის მიერ მოცემული ცნობები ნიკოზედ. „მე მახსოვს ნიკოს ძალიან უყვარდა ხატვა, მან დახატა ტილოზედ „ნარიყალა"-ს ნაწილი და ძალიან კარგი იყო სურათი „თესლეულობის გამყიდავი თათარი", მაშინ ასეთი დუქნები

მაგრამ ხსენებულ მასალებში არ იყო ცნობები ფიროსმანის ყრმობის შესახებ. ქალანთაროვების ოჯახში შეკრებილი ცნობები შეივსებს სწორედ ამ ხნის ძვირფას ცნობებს საქართველოს დიდი მხატვრის ცხოვრებიდან.

ბევრი იყო მოედანზედ და ნიკომ ნამდვილიდან დახატა. გვქონდა აგრეთვე სურათი მატანიკური ბაღის გაღმით მდებარე გორები. პატარა სახლებით: ყველა ეს სურათები ჩვენს სასტუმრო დარბაზში გვქონდა დაკიდული და როდესაც სტუმრები ხედავდნენ ყველანი აღტაცებულნი იყვნენ ნიკოს მხატვრული ნიჭით. ეს სურათები დაიკარგა, რადგანაც ჩვენ საცხოვრებლად სხვა სახლში გადავედით.

ეკატერინე გიორგი ქალანთაროვის ასულის მელიქ-ფაშაევის ცნობები. ეკატერინე მელიქ-ფაშაევის გადმოცემით ნიკო ყოფილა ძალიან ცნობის მოყვარე. ყველაფერი აინტერესებდა უყვარდა მეცადინეობა. იგი ყოველთვის ხატავდა, სწავლობდა ზეპირად ლექსებს და შემდეგ როგორც დეკლამატორი გვიკითხავდა. ხატავდა უფრო პორტრეტებს. ყველაფერი ზემოდ მოყვანილი ცნობები ნიკო ფიროსმანიშვილის შესახებ მომცეს ახვერდი ქალანთაროვის ქალიშვილებმა და აგრეთვე მათ ნათესავებმა, რომლებთანაც ყოფილა და პატარაობითვე ვიდრე 28 წლამდი დაუყვია აღზრდილა ფიროსმანიშვილი.

ვ. ბუთლიაშვილი.

*) ფიროსმანის ბიოგრაფიული მისი ცნობების აღმოჩენა პირველად გიორგი ლეონიძეს ეკუთვნის (იხ. გაზ. „ბახტრიონი", სადაც სის ეის. დაიბეჭდა აგრეთვე „ბახტრიონის" საგანგებო ნომერი—ნიკო ფიროსმანზე). რ. ედ.

დღის სურათები ღამის შუქეზში

ყველა თვის წესზე არის შეშლილი
და მასთან ყველა მხოლოთ დროებით:
ზოგი ქუჩებში „ბოტებით" დადის
და ზოგი კიდევ—უძიროებით.
ზოგს დააქვს „ტროსტი", ციდის ოდენა,
ზოგი დაათრევს ხის სიგრძე გარგანს,
ზოგს წელზე ქამრის მოჭერაც უჭირს,
ზოგიც ზედ მძიმედ იკიდებს ნაგანს.
ზოგს თავზე ბუხრის ქუდი რომ ხურავს,
ზედ ყაბალახიც აქვს მოკეცილი,
ზოგი კი თავს ქუდს სულ არ იკარებს
და დააქვს თმები, როგორც ჯეჯილი...
ზოგი უმშვენებს გვერდს თავის სატრფოს,
აქვს ხშირად მკლავიც მკლავში გაჩრილი,
ზოგი კი ცალად პრუწავს წითელს ტუჩს
და დააქვს სახე, პუდრ-გადაცრილი!..
ზოგს აქვს აკრული კანჭებზე გეტრი
და ზედ ყურ-ჯიბას ათრევს „გალიფეს",
ზოგი ატარებს მოკლე „ბაბანაკს",
ზოგნიც „კლეშებით" ჰგვანან ხალიფებს!..
ზოგს ავტომობილით დაჰყავს ქოფაკი,
ზოგს ნორჩი ბავშვი—პატარა ეტლით,
ზოგს მოფენილი დააქვს საყელო:
წინ—კაშნით, უკან—საკუთარ ჭერტლით!..
ზოგს ბაზრით მოჰყავს იხვი, ან ბატი,
ზოგს კი ქათმები უზის ძარებში,
ზოგს აქვს ულვაში ისე გაპრეხით,
რომ ვერც გაარჩევთ კომისარებში!..
ზოგს ულვაშები სულაც არა აქვს
და სამოცი წლის ჰგავს თვრამეტისას,
ზოგი ანგელოსს ჰგავს შესახედათ
და ზოგის ნახვა—პირდაპირ—მტრისას!..
ზოგს დააქვს ზურგით ტვირთი უზომო
და ირკალება წელში, ვით მშვილდი,
ზოგს, თითქოს სარი გადუყლაპავსო,
და, ვით ჭაობი, სახე აქვს მშვიდი!..
ზოგი საქმეზე ისე ისწრაფვის,
რომ გეგონებათ გადარეული,
ზოგი მიდის და მთელ დღე ფრჩხილებზე,
თუ თმებზე არის გადალეული!..
ზოგი თოფებით წრეშიგნით მიჰყავთ
და ზედაც ფრთხილად უჭირავთ თვალი,
ზოგი კი დადის უწრე-უთოფოთ,
ბენცელ-ბენცელით, როგორც რომ მთვრალი!..
დადის და გნარავს ზანტად ყალიონს,
ან დაჰყავს ძაღლი, ლევედ-გამობმულად,
ზევით ცა უჩანს მას ბამბის კარვად
და ქვეშ ქვის გზები—ბატის ბუმბულად!..
ზოგი ძაღლს კიდევ ხელით დაათრევს,
მკერდშიც ჩაუკრავს, ვით ღვიძლი შვილი,
იქვე კი ბავშვი სდგას, ტომრის ჩვრებში
და ქუჩის მტვერში მთლად ამოსვრილი!..
ზოგი... ეჰ, ზოგი!.. არც მე ვარ თეთრი:
მქვია წითელი და ვარ პოეტი,
ვწერ, ვამხელ, მაგრამ, ვსთქვათ, რით არ მჯობნის
უკანასკნელი მიეთ-მოეთი?!..
ჩემს ნათქმს დაჰყნოსენ, გაიცინებენ,
იტყვიან: „არის მოცლილი, ბრიყვი!"...
მაშინ, როს სიტყვას მიეთ-მოეთის
ხეზეც ასდევენ, როგორც რომ ციყვი!..
ყურ-მოკრულს ხშირად ფაქტად აქცევენ,
ფაქტებს აქრობენ, ვით მოჩვენება...
მე კი ამ დროს მკლავს და გულს მიღადრავს
მიეთ-მოეთთა ტკბილ-მოსვენება!..

ონისიმე.

შემოვიდა კასირი,
შავი ზრახვით ავსილი..
ჯიბე ცარიელია,
იქ კი ულეველია!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბევრი სულ არ იფიქრა,
არც მომენტი გაუშვა;
ჩერვონეცი „პაჩკობით"
აუსეა და აუსვა!..

კაზინოში გულუხვად
ჯერ „მაზებში" წაუსვა;
შემდეგ როცა გახურდა
სთქვა: ბედსა ვცდი, რა უშავს!
რაკი ჩაჯდა, წააგო:—
ცხრას უშლიდენ, და ხან რვას!

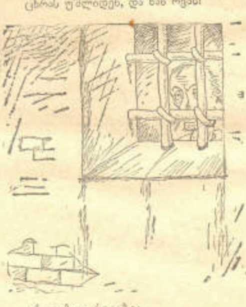

აქ უცბათ რევიზია
იმასთანაც მიცურდა;
არ შეერგო თამაში
აკვარეს რაც იქურდა;
და კასირი დავსილი
ციხეში გაბითურდა.
ამბობენ, რომ ამ კასირს
მიჰყვება სხვა მრავალი;
სახაზინოს გამფლანგველს
არ აქვს გზა წასავალი!
ვერის აბანოშია
[illegible]

გერმანიას იწვევენ განიარაღების კონფერენციაზე.

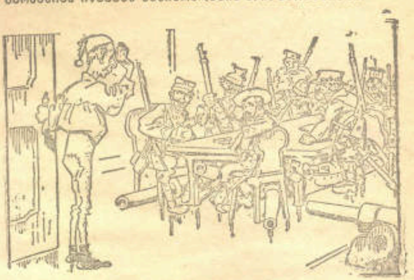

გერმანია ღიღინებს:

ეს კონფერენცია
განიარაღების,
თოფ-ზარბაზანით და
ტყვიით გალაღების,
მე მომიწვევს აქ და
მეც ჰა, გიახელით
ლატაკი, მშიერი
და შიშველი ხელით.
მიკვირს, რა საქირო
იყო ჩემი ხლება,
მე ხომ ეს საკითხი
უკვე არ მეხება,
რადგან, რაც კი მქონდა,
წაიღეს ფრანგებმა,
და თუ მიწვევს, ისევ
მშიერ კუჭთან შეხმა!..

ტიპ.

ზრდილი ოფიციანტი.

ერთმა ოფიციანტს „ნაჩაი" შეაძლია, ოფიციანტმა არ მიიღო.

მახლობელ მაგიდაზე მჯდომმა დაინახა·

— ძლიან ვნახე ადამიანი, რომელიც თავს არ იმცირებს! გაქებ, ამხანაგო, რომ უარყავ ხარუქარი!

— უარვყოფდი, მა რა? სხვები მანეთ ნაკლებს არ მაძლევენ და ამან კი შაურიანი შემომაძლია?!.

კედელზე გაკრული განცხადება კი ასე ღაღადებდა: „ვინც ხარუქარს იღებს, ის ქრთამს იღებსო".

კეთილი უფროსი.

— თქვენი განყოფილების უფროსს აქებენ!

— რა უჭირს! მასზე ვერაფერს იტყვი!

— ნუთუ იმდენად კარგი კაცია?

— რის კარგი? მასზე ვერაფერს იტყვი!.. იტყვი და, სამსახურიდან დაგითხოვს.

უპროტექციოდ.

— ამხანაგო გამგევ! არ შეიძლება სამსახურში მიმიღოთ? ვიცი: საქმის წარმოება, ბუხჰალტერია, ტეხნიკა, მეხანიკა!..

— ვაკანსია არ არის, ამხანაგო!

— კარგად ვიცნობთ თქვენს სიძეს...—ვიცნობ და ბიძაშვილიცა ვარ მისი!..—მართლა?!. მაშ, აქამდის რად მალავდი თქვენს კვალიფიკაციას?!.

დასწერეთ განცხადება!

პრინციპის კაცი

თეოფილ უხრელიძე უკვე ჭაღარა შერთული და წელში ამოხრილი ადამის დროინდელ სერთუკით, ერთი წლის გაურეცხავ საყელოთი და ტოტებ-შემოცვეთილ შარვლით სრულ ცხრა საათზე სამსახურში თავის თანამდებობას ასრულებს.

ცხვირზე წამოიგლეჯს სათვალეებს და მიწერ-მოწერის საკანცელარიო ქაღალდებს ათვალიერებს.

ვინ იცის, მერამდენე წელიწადია, რაც თეოფილ უხრელიძე ერთსა და იმავე სკამზე ზის?

ამ ქამად იგი ადგილკომის მდივანია.

ყველას თავაზიანად და ზრდილობით ეპყრობა—მუდამ ცდილობს, არავის აწყენინოს, მაგრამ, თუ საქმე მოითხოვს და რომელიმე მოხელეს შენიშვნას მისცემს, ან უწესობას დაინახავს და უნდა გამოასწორებინოს, აუცილებლად დიდ ნოტაციას წაუკითხავს, შესაფერ იგავს მოუყვანს და ბოლოს უსათუოდ კანონს დაეყრდნობა...

ზოგი სახლის პატრონის უღფიდან

ფცხო, რომელსაც სურს ხხვისი სახლის სახუ რავზე დროებით მოკალათება:

აქ ვინ არის, ჩემთვის
რომ ამოუსწრია?
ნეტა, მაცოდინა?!
ჩიტია, თუ ტრია?
სახლის პატრონი:
ვა, ვინა ხარ, რა გსურს?
სახლი არის ჩემი!
აი, „კუპჰა"! ფულიც
მაქვს მოჯ მინაცემი...
სანამ „ქვეშ" ოთახი
განთავისუფლდება,
მომიწია მანამ
აქ შემოსახლება!..

ტიპ.

ამა და ამ მუხლის ძალით და სხვა.

არც სვამს, არც თუთუნს ეწევა.

არც კარტს თამაშობს.

ცხრამ დარეკა. ის უკვე თავის სკამზე ზის.

ხუთი წუთით დაიგვიანა რემინგტონზე მომუშავე ქალმა.

თეოფილე საათს დაჰყურებს და ეუბნება:

— ვინც წესიერებას არღვევს და თავის დანიშნულ დროს არ მოდის, ის დიდს ზორალებას სჩადის. ის ფულის გამფლანგველზე უფრო დამნაშავეა!

— გეფიცებით, ტრამვაი არ იყო. მოვიდა ტრამვაი და ადგილი აღარ იყო—თავს იმართლებდა ახალგაზრდა ქალი.

— ბევრი ლაპარაკი და неаккуратность მთავარი დამაბრკოლებელი მიზეზია სოციალიზმის გზაზე! აი, მე უპარტიო ვარ, მაგრამ გულში ნამდვილი კომუნისტი ვარ და ყველაფერიც ვიცი!

რემინგტონზე მომუშავეს ესეთი ლაპარაკი ყოველდღე ესმის.

და ყოველდღე ერთი და იგივე მეორდება!

შემოდის კურიერი. სჩანს, ღამით ღვინო უსვამს, ცოტა სიმთვრალე დილითაც გამოჰყოლია, ალბად, ნაბახუსევზე არყები თუ დაულევია. თვალებ დაჭყეტილი სდგას დარცხვენით, თეოფილე კი დარიგებას უკითხავს:

— ქრონიკული ალკოჰოლიზმი და კავშირის წევრობა ერთად არ შეიძლება მოთავსდეს. თუ ეს თქვენი ავადმყოფობაა, რაიც ამა და ამ წესდების ძალით შეღავათს გაძლევთ, მიმართეთ ექიმს. სხვაფრივ გამოგრიცხავთ კავშირიდან.

კურიერი თავს მართლულობს: ქვისლი ჩამოვიდა სოფლიდანაო, მაგრამ, განა, ყოველდღე ქვისლის ჩამოსვლით შეიძლებოდა თავის მართლება?!

— ხელის ჩამორთმევა აკრძალულია, ეუბნება თეოფილე საქმეზე მოსულს.

— ხელის ჩამორთმევით გადადის ყოველგვარი ავადმყოფობა!

— ვინც კავშირის საწევრო გადასახადს არ იხდის, გამორიცხულ იქნება კავშირიდან—ეუბნება მეორეს—პროფდისციპლინა საფუძველია მუშაობის!

სრულ ოთხს საათზე პორთფელში აწყობს ქაღალდებს და სახლში მიდის.

გზაზედ მათხოვარი აჩერებს და ატირებულ ხმით ლუკმის ფულს სთხოვს:

— ვინც არ შრომობს, ის არც უნდა არსებობდეს—უკითხავს მთელს ლექციას,—მათხოვარი არის სოციალური პარაზიტი, პრინციპიალურად წინააღმდეგი ვარ...

სახლის შესავალთან მეეზოვეს შეეხეჩება.

— ბატონო თეოფილ! გეკუთვნით კი პატარა „ნაჩაი" მიბოძოთ! ბატონო, რა მძიმე იყო თქვენი მაგიდა, დილას თქვენმა მეუღლემ გადმომატანინა...

— ჯერ ერთი, რომ ბატონები ჩვენ აღარ გვყავს, რით ვერ გაიგე, და მეორეც, „ნაჩაი" და ქრთამის აღება ერთი და იგივეა. ეს ძველი ნაშთი მოსპობილია და ამცირებს ადამიანის ღირსებას.

სახლში თეოფილეს შიშით ხმა ვერავის ამოუღია.

ბავშვები ფეხის თითებზე დაიარებიან.

თეოფილე კი დაიბიჯებს და ხან ჩაიღიღინებს.

ფანჯარიდან მტვერს გადმოსწმენდს და მოჰყვება.

— ყოველგვარი უსუფთაობა აჩენს ავადმყოფობას, რადგან დაგროვილი მტვერი ბუდეა მიკროორგანიზმებისა, რომელთაც ეწოდება ბაცილები.

თეოფილეს არ ჰყავს მოსამსახურე.

პრინციპიალურად წინააღმდეგია ყოველგვარ ექსპლოატაციის, თუმცა თავისი დედიდა დილით-საღამომდე ფეხს არ ჩახრის და სულ მუშაობს: ხან რეცხს, ხან ოთახს ასუფთავებს, სადილს უმზადებს და უვლის მთელს ოჯახს. მაგრამ ეს ხომ მსახური არ არის და არც ფულს იხდის: არც შეიძლება პრინციპიალურად წინააღმდეგი იყოს!

გემრიელად მიირთმევს სადილს, ერთს ბოთლს ღვინოსაც გამოსცლის, შემდეგ გაზეთსაც წაიკითხავს. (გაზეთი უფასოდ დაწესებულებიდან მოაქვს).

თეატრში არასდროს წავა: თეატრში ჯერ კიდევ „მეშჩანურ" პიესებს სდგამენ, პრინციპიალურად წინააღმდეგია ასეთ რამეში ფული დახარჯოს!

ვახშამიც ყოვლად დაუშვებელია.

კუჭს აწვება და კაცი ვერ იძინებს.

ვახშამში დახარჯული ფული—გადაყრილია.

ცხრა საათზე მიწვება და ისეთ ხვრინვას ამოუშვებს, რომ ზევრეჯელ მეზობლები შემოცვივნულან და მისთვის ჩხუბი აუტეხიათ, მაგრამ თეოფილეს შემოსული მეზობელი თვითვე გამოულანძღია, რადგან მათ ნება არ ჰქონდათ ძილი დაეფრთხოთ, ან უდროოდ კარები დაერაკუნებინათ!..

ფიდო.

ბათუმიდან

ნახახალწლევია მინდა მოგართვა ძღვენი,
კარგი, სასახელო და არ შესარცხვენი.
თუ რამ იპოვება, ჩვენს ქალაქ ბათუმში,
ჩურჩხელა და თხილი, ვაშლი, ხურმა, კომში...
მსუქანი ვაჭრები და გრძელ-წვერა მღვდელი,
სპეც-ოტყასტვენიები, ახალი თუ ძველი...
ყველა გამგეები, ცხათა ასალები,
ძველი მოხელენი, ნეხვში ჩასაგდები—
კარგი მოკიტნები, „პურ ღვინო-"სი,
„რუდი"-ს,
მათი ძმები ყველა, ასაწევი ჟურის,
საქმეთ მმართველები, მათი „დელოები"-თ,
ვინც რომ ყველასაგან იხსენების „ქებით",
„რემინგტონისტები", ტურფა და ნაზები,
„უზორ" მოტანილი მათი ნახაზები.
[illegible]
რომელსაც წელს შობა ორჯერ გაითენა.
ჩვენ ხარჯი ღირსცხვასაც შენ გადმოქცემთ
სრულად,
რადგან იგი ჩვენზედ მეტად არის მტრულად...
მისით სირცხვილობა შენ იკისრე თავად,
ის მოსკოვში ცხოვრობს, წადი სანახავად.
ერთი კიდევ დამრჩა ძღვენში ჩასადები
უნდა დავუმატო „კონტრაბანდისტები"...
პუდრი, შევიოტი, თხელ-თხელი ჩულქები,
ინდიგო, კავერკოტა, მათი ნაჩუქები...
ამ [illegible] ძღვენით, „ნიანგო" გიწვევი
ჭ:ადდგომეს ცხენით მე წამოგეწევი..

პ. ობოლი.

ლადო კოტრიკიას მოღვაწეობა

თებერვლის რევოლუციამ იმ დროს მოუსწრო ლადო კოტრიკიას, როცა ის იზეპირებდა: „რწყილი ახტა-დახტა და გადახტა, ჭიანჭველა ახტა-დახტა და წყალში ჩავარდა“-ო. ამ დღიდან ის რევოლუციონერი გახდა და აღარ აინტერესებდა თუ რა მოუვიდა საწყალ ჭიანჭველას, ან რა შრომა გასწია რწყილმა, რომ დაევრინა თითქო და თავისი მეგობარი გადაერჩინა დაღრჩობას.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოტრიკია ნიჭიერი ყმაწვილი გამოდგა—ყოველგვარ გაჭირვებიდან მოხერხებულად დააძვრენდა თავს,—მიუხედავად იმისა, რომ პირველ ხანებში ერევდა ერთი-მეორეში ობსერვატორიას, კონსერვატორიას, ლაბორატორიას და აუდიტორიას, ისე გაბედულად განმარტავდა რომელიმე დებულებას, ისე გადაჭრით და მტკიცედ იტყოდა ლაბორატორიის შესახებ, რომ იგი ერთი აზრით გამსჭვალულ ხალხს წარმოადგენსო, რომ გლეხობლობდა. ერთად ერთი ნაკლი (თუ ეს ნაკლად შეიძლება ჩაითვალოს) ის იყო, რომ სწამდა, ღრმად სწამდა ავტორიტეტი და აქედან გამომდინარეობდა მისი მერყეობა. ის საქართველოს ყველა პარტიაშია ნამყოფი. ორატორი მასზედ დიდ გავლენას ახდენდა. პარტიიდან პარტიაში გადასვლა უმთავრესად ორატორის გავლენით ხდებოდა..

1921 წელში ლადოს სოც.-ფედერალისტთა პარტიაში ყოფნის დროს მოუსწრო.

როცა ეს პარტია ორ ნაწილად იყოფოდა, ლადო დელეგატათ გახლდათ კონფერენციაზე და მის გულში ღრმად ჩარჩა ნუცუბიძის სიტყვები: „წარმოიდგინეთ მოქალაქენო დიდი ქარიშხალი, ამ ქარიშხლის წინაშე ამაყად სდგას ძლიერი მუხა, ის ქედს არ იხრის სტიქიონის წინაშე, ლერწამი კი ქარიშხალის ქროლაზე წაწოლა, ჩადგა ქარიშხალი, ამაყი მუხა დამსხვრეულია, ლერწამი კი ისევ ფეხზე წამოდგა... ჩვენ უნდა ვაწარმოვოთ წაწოლის პოლიტიკა...

ამ დღიდგან ლადო მემარცხენეთა რიგშია.

სანამ ამხ. კოტრიკიას რევოლიუციონერ მოღვაწეობის აღწერას შევუდგებოდეთ, აუცილებელია ვიცოდეთ, თუ როგორ გახდა იგი კომუნისტი.

მემარცხენე სოც.-ფედ. პარტიის კონფერენციაზე სწყდებოდა საკითხი გაკომუნისტების შესახებ. ერთი ენა-მახვილი დელეგატი ასე ასაბუთებდა გაკომუნისტების საჭიროებას: „მოლას ყველაფერი მოჰპარეს ღამით. გამოღვიძებული მოლა გაჰყვა ქურდებს, როცა ქურდებმა უკან მოიხედეს და შეეკითხნენ, თუ სად მოდიოდა მოლა, მან ასე უპასუხა,—ჩემი ყველაფერი თქვენ მიგაქვთ, ალბათ თქვენთან მასახლებთ და მეც აი, მოვდივარ. ჩვენი საქმეც ასეა ავტონომია, ფედერაცია, მიწის სოციალიზაცია, ყველაფერ ამას ანხორციელებენ კომუნისტები და ჩვენც მათთან მივდივართ. ეს სიტყვები ძალიან მოეწონა ამხ. კოტრიკიას. არაფერი ჰქონდა ამის საწინააღმდეგო და გადავიდა კომპარტიაში...

სამწუხაროა, რომ დიდი მოვლენების ნამდვილი მიზეზები ხშირათ გაურკვეველი რჩება, აი, მაგალითად: პუანკარეს გადადგომის მიზეზათ ბევრი რამეს ასახელებს, საქართველოშიც, ალბათ, ბევრია ისეთი, რომელმაც არ იცის ლადო კოტრიკიას და ქვალონის პროლეტარიატის მნიშვნელობა პუანკარეს გადადგომის საკითხში. საქმე კი ასე იყო: ქვალონის მრავალრიცხოვანმა პროლეტარიატმა ლადო კოტრიკიას ინიციატივით პუანკარეს წინააღმდეგ საპროტესტო რეზოლიუცია გამოიტანა. ბეჩავი პუანკარე ამ მოვლენამ ძალზე შეაშფოთა. მთელი კვირა ეძება ქარტაზე ქვალონი, სახელმწიფო, იგი ვერსად აღმოაჩინა. ქვალონი არ წარმოადგენდა არც გაწითლებულ ჩინეთს, არც იაპონიას და მით უფრო არც ევროპას. პუანკარე ღრმად დარწმუნდა, რომ ქვალონი ეს ანტანტის გ რუზე დარჩენილი სახელმწიფოთა კავშირია, მტრები ალყას კლდა შემოსავან, აღარ მოისურვა თავისი თვალით ეხილა საფრანგეთის დაღუპვა და თავის დახრჩობა გადასწყვიტა (გაზეთებში ჩაჭყლეტა და თავი ვერ დაახრჩო—ტახტი კი ერთის გადაეცა). ასე, იმას ვამბობდი, პუანკარეს გადადგომას ზოგი რამეს აწერს, ზოგი კიდევ არჩევნების მიზეზს, ნამდვილი მიზეზი კი ლადო კოტრიკიას რევოლიუციონერობაა და ბევრმა ეს არც იცის.

სარწმუნოების საკითხი ლადოს აზროვნებაში ორ პერიოდათ იყოფა—ამხ. კალინინის საქართველოში მოსვლამდე და იმავე ამხანაგის საქართველოში მოსვლის შემდეგ. ამხ. კალინინის მოსვლამდე ის მტკიცედ ატარებდა ცხოვრებაში ეკლესიების დახურვის პოლიტიკას. მან რამოდენიმე მოხსენება წაიკითხა, ხუცებს, როგორც წესი და რიგი იყო, შეუკურთხა და მთავარ ეკლესიებს საკუთარი ხელით მოაგლიჯა ჯვრები.

როგორც მკითხველებმა იციან ამხ. კალინინმა „საწყალ“ მღვდლებს მდგომარეობის კალთა გადააფარა და დეკრეტის ძალით შეიდ მორწმუნეს უფლება მიეცა ეკლესიის გახსნის. ამის შემდეგ, ამხ. კოტრიკიამაც რადიკალურად შეიცვალა აზრი, ან უკეთ რომ ვსთქვათ, ალებულ „კურსს“ მტკიცედ გაჰყვა.—ის დღეს მღვდლებს ეძებს და ბეჯითად მოითხოვს თეატრების ეკლესიებად გადაკეთებას.

თუ თავისი აზრის სავსებით გატარება კი მოხერხო ამხ. ლადომ, შემდეგ იგი ამ გზაზე კიდევ უფრო შორს მიდის და იმედი აქვს გაუქმებულ სასულიერო სემინარიების აღდგენისა... აქა-იქ, მგონი, კიდეც გამოსთქვა ამხ. კოტრიკიამ თავისი აზრი.

აზრი, რა თქმა უნდა ჩინებულია, თუ იგი არ გაკოტრდა, ე. ი. შესაძლებელი გახდა მისთვის ფრთების შესხმა, ე. ი. უფრო სხარტულად რომ ვსთქვათ, გაფრენა, თანახმად ანდაზისა, რომელიც ამბობს: „კოკასა შიგან რაცა სდგას, იგივე გამოდინდება“...

სიმონიკა.

ხელოვნების სასახლესა ზედან ცილაობა

ხოხო: ეს ხელოვნების სასახლე
შენ ერთს რომ მიგაქვს, ტიციან,
ამაზე ხელ.—მითვ.—საბ.—ანში
ჯერ არაფერი იციან!..
ერთი ოთახი ვანგრისთვის
თუ მაინც არ მოგიცია,
შურას გიფიცავ, გავწყრები,
მიფრთხილდი, ჩემო ბიძია!..

კაშ.

აი, რა!..

ნიკომ უთხრა თინასა,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
მიგასწავლი შინასა,
აი, რა!
თინამ ნიკას შეხედა,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
ნეტავ რად მოეხედა?!
აი, რა!...
ნიკა თინას ხელსა ჰკიდებს,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
და ისწორებს ყელსახვევს,
აი, რა!...
თინა მხრებს აიჩეჩავს
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
და ნიკასკენ მიიწევს
აი, რა!...
ნიკაც თინას ეკვრება,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
გოგოც ბიჭს არ ეყრება,
აი, რა!...
„ტი-ტი-ტი-ტი... ტა-ტა-ტა“...
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
შენ ძაღლი და მე კატა,
აი, რა!...
ორივე ვიყვეთ კატებათ,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
ნეტავ რა მოგვაკლდება,
აი, რა!...
თინა აბრეცს ნიკაპსა,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
როცა ეტყვის ნიკასა
აი, რა:
„მზემან შენის კიჭისა,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
მეშინია ბიჭისა,
აი, რა!...
ნიკა ფიცით არწმუნებს,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
ქალთან თავს იკატუნებს,
აი, რა!...
გოგოს ფიცი აწყურებს
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
და „მკუ“ არეს აყრუებს,
აი, რა!...
თინა დასხლტა, მირბოდის,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
ნიკა ტუჩებს ილოკავს,
აი, რა!...
ბილოკა მაცილა,
ჩუმ-ჩაირა, ჩაირა,
თინაც შინ მიაცილა,
აი, რა!...

ქოჩო.

მუშკორი—„დავითი“ და ხოზბიუროკრატი—„გოლიათი“.

(ჟურნალ გაზეთებიდან).

მუშკორი: არ მიკვირს შენი [illegible] ტყორცნა ქვის ან მისვლა [illegible], [illegible] გულ[illegible] [illegible] სიტყვა[illegible] [illegible]ურდული!..

ზრდილობიანი დათხოვნა სამსახურიდან

მუშკორების შენიშვნას მიაქციეს ყურადღება

(გაზეთებიდან)

მუშკორი ხოზბიუროკრატის კაბინეტში

— შენი შ[illegible]რდელი მ[illegible]რთ[illegible]აც ვიგრძენ [illegible]დებულია: რა მა[illegible] ვილობა, კ[illegible]რგი ენა, აზრიც სრულია! ხიჯი თუ [illegible] გზა არ მი-30[illegible] ით, დაღუპულია, ამიტომ [illegible] დრო [illegible] [illegible] მო[illegible]-ლ[illegible]ობა! გახავითარო [illegible] [illegible] ენი ხელობა! [illegible] შრომით თქვენ დ[illegible] ზგასთან ნიჭი ჩაკვდება. გ[illegible]ნთავისუფლებ. [illegible] შენი თა[illegible] დებ[illegible]!..

ქუთაისის მაუდის ქარხანა

ქარხნის დადგმა დაწყებულია 1922 წელს, ის სახუქრათ მიიღო საბჭოთა საქართველომ საბჭოთა რუსეთიდან. საქართველოში განსაკუთრებული პოლიტიკური და [illegible]ური მნიშვნელობა ჰქონდა ქარხნის დადგმას, რადგან ამითი პირველად ყოვლისა გაძლიერებულიყო რიცხვი მუშების, და მეორე ის, რომ ჩვენი ნედლი მასალა ადგილობრივათ დამუშავებულიყო, და ამგვარათ საქონლის ღირებულება იაფი ყოფილიყო, რაც უფრო ხელმისაწვდომი იქნებოდა ფართო მშრომელი მასებისათვის. ამ ორი მთავარი მიზნით შეუდექით ამ დიდი საქმის კეთებას, მიუხედავათ იმისა, რომ საქართველოში არც ერთი მცოდნე პირი არ გვყავდა მაუდის მრეწველობისათვის. არ გვყავდა გამოცდილი მუშები, მაგრამ ჩვენ ამ დაბრკოლებებს არ შეუშინდით და საქმეს დიდი ენერგიით მოვკიდეთ ხელი. მართალია, ცოტა დაგვიანდა ქარხნის დამთავრება, მაგრამ ამის მიზეზი იყო ის, რომ პირველი ორი წელიწადი საქმის გაცნობას და შესწავლას უნდებოდით და ისიც არა გამოცდილი პირების ხელმძღვანელობის ქვეშ რომ ნამდვილ აღმშენებლობას ჩვენ მოვანდომეთ ერთი წელი, რომლის განმავლობაში ჩვენმა მუშებმა მოლოდინს გადააჭარბეს. დღეს თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ქარხნის დამთავრების საქმე თითქმის შესრულებულია, ის დღეს მტკიცე დონეზე სდგას და წინ მიიწევს, კიდევ ცოტა ენერგია, კიდევ ცოტა დახმარება და ის ამ მოკლე ხანში 100%-ით ამუშავდება და სრულათ გაამართლებს იმ დანიშნულებას, რომელსაც მას აკისრებდენ. აქ საჭიროა აღინიშნოს, თუ რა მიღწევები გვაქვს: პირველი—ქარხანამ სამუშაოში ჩააბა 180 მუშა, ამგვარათ მან შექმნა ქუთაისის სინამდვილეში პროლეტარული კადრი, ახლო მომავალში (არა უგვიანეს სამი თვისა), როდესაც ფაბრიკა 100%-ით ამუშავდება, მუშების რაოდენობა გაიზრდება ორჯელ, ე. ი. 300 კაცს ალემატება, ამის გარდა ქარხანამ ამ მოკლე ხანში შექმნა გამოუცდელი მუშებისაგან საქმის მცოდნე კადრი, დღეს ქუთაისის მაუდის ქარხანას ყავს საკუთარი საფეიქრო მრეწველობისათვის მომზადებული მუშები, ეს კი ჩვენი მუშაობის მთავარ მიღწევათ მიგვაჩნია. გარდა ამისა, ჩვენ უკვე მივეცით ბაზარს 50 ათასი მეტრი მაუდი, რომელიც ღირსებით სხვა დიდ ქარხნების ნაწარმოებს არ ჩამოუვარდება და ფასიც უფრო ხელმისაწვდენელია. რა თქმა უნდა, როდესაც ჩვენ მთლად ავამუშავებთ ქარხანას, ის ბაზარს მისცემს არა ნაკლები 200 ათასი მეტრისას, 30%-ით უფრო იაფათ, ვიდრე დღესა და საქონლის ღირსებაც უფრო კარგი იქნება. რაც შეეხება მუშების მდგომარეობას, მართალია, ჩვენმა მუშებმა ქარხნის გაჭირვების მთელი სიმძიმე გადაიტანეს თავიანთ თავზე, მაგრამ თანდათანობით მათი მდგომარეობა უმჯობესდებოდა როგორც ეკონომიურათ, აგრეთვე სანიტარულ-ჰიგიენურ მხრივაც. ამ უკანასკნელის მიმართულებით ახლაც დიდი მუშაობა სწარმოებს და შედეგებიც დამაკმაყოფილებელი იქნება. დასასრულ უნდა აღინიშნოს ის, რომ ქარხნის საქმე სწრაფი ნაბიჯით მიდის წინ და ეს კეთდება ქართველი მუშების ხელით, რომელიც აღზარდა და შექმნა საბჭოთა ხელისუფლებამ.

დ. რ—ძე.

რედაქტორი—სარედაქციო კოლეგია.

ჟურნალი „დროშა" ურიგდება უფასოდ

„დროშა"

„კომუნისტი"-ს ყველა ხელისმომწერლებს

გამოვიდა და იყიდება

სანდრო შანშიაშვილის

რჩეულ თხზულებათა პირველი ტომი

ლირიკა, პოემები

მეორე ტომი გამოვა ა/წ. იანვარში

მოთავსებულია: 1. მკვლელი ნილაბში, 2. მედია და მშვენიერი ელენე, 3. დემეტრიკა, 4. იასონ და რენო 5. ქალი გრძნეული, 6. ორფეუს და ევრიდიკე.

მისამართი: ერთად-ერთი საწყობი, თბილისი, ლენინის ქუჩა, (ვერის დაღმართი) № 6 წიგნის მაღაზია **„განათლება"** სილიბისტრო თავართქილაძესთან.

მთავლ. № 230. ტირ. 22.000 საქართველოს კომუნისტურ პარტიის (ცენტრალურ კომიტეტის სტამბა ... ქ. 68